

Araştırma Makalesi / Research Article

POST-POLİTİK DURUM VE POPÜLİZMİN HALLERİ*

Hatice PEHLEVAN^{1*}
Hayrettin ÖZLER²

Öz

Post-politika veya siyaset sonrası siyaset yaklaşımı yeni-sağ, yeni-sol, üçüncü yol gibi yeni siyasal oluşum ve konumları içeren ve aynı zamanda bu yeni olanların baskıladıkları siyasallaşma imkânlarının tamamen kaybolmadığını ortaya koymaya çalışan kapsamlı bir literatürden oluşmaktadır. Bir diğer ifadeyle post-politika kavramı bu yönüyle depolitizasyon ve buna karşıt siyasallaşma tartışmalarını içermekte ve kapsamlı bir içerikle siyasallaşma arayışına işaret etmektedir. Popülizm bu post-politika literatürü tarafından bir yanda siyasetlesizleşme (depolitizasyon) diğer yanda yeni bir siyasallaşma imkânı olarak okunmaktadır. Post-politika literatürüyle kesişen noktalar ışığında depolitizasyon unsuru olarak popülizm tartışmasını açığa çıkarmak bu çalışmanın temel amacıdır ve bu amaç doğrultusunda ilgili literatür okumaları popülizmin post-politika literatürü içindeki yerini ortaya çıkaracak şekilde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Post-politika, Depolitizasyon, Siyasallaşma, Popülizm.

JEL Kodları: H80, H83, Y800.

THE CASE OF POST-POLITICS AND THE SIGHTS OF POPULISM

Abstract

Post-politics consists of a comprehensive literature that includes new political formations and positions such as the new-right, the new-left, the third way, and at the same time tries to demonstrate that the possibilities of politicization suppressed by these new ones have not completely disappeared. In other words, the concept of post-politics, in this respect, includes discussions on depoliticization and counter-politicization, and with such a comprehensive content, it points to the search for politicization. Populism is read by this post-politics literature as depoliticization on the one hand and a new possibility of politicization on the other. The main purpose of this study is to reveal the discussion on populism as an element of depoliticization in the light of the intersections with the post-politics literature, and in line with this purpose, the relevant literature readings are handled in a way to reveal the place of populism in the post-politics literature.

Keywords: Post-politics, Depoliticization, Politicization, Populism.

JEL Codes: H80, H83, Y800.

* Bu makale Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Hayrettin Özler danışmanlığında tamamlanan "Post-Politika Bağlamında Popülizm ve Kent Siyaseti: Yusufeli Örneği" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

¹ Dr., haticepehlevan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0510-3095.

* **Sorumlu Yazar** (Corresponding Author): haticepehlevan@gmail.com.

² Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, hayrettin.ozler@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7056-4061.

Başvuru Tarihi (Received): 01.08.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 17.09.2024

Giriş

En basit ifadeyle “siyaset sonrası” veya siyaset sonrası siyasete işaret eden post-politika aynı zamanda “siyasete yeniden bakmak” olarak da düşünülebilir. Bu çalışmada post-politikanın neyi gösterdiği açıklanıp içerdiği depolitizasyon ve popülizm unsurları arasındaki benzerlikler ve karşıtlıklar belirlenecektir. Popülizmin bir depolitizasyon unsuru olduğu çalışmanın temel iddiasıdır ancak aynı zamanda bir siyasallaşma uğraşı olabileceği ve olabildiği durumlar eleştirel bir bakışla değerlendirilecektir. Post-politika kavramı çağcıl siyaseti tüm genel kabulleriyle birlikte bir depolitizasyon (siyasetlesizleşme) süreci olarak eleştirirse de post-politika üzerine yazılanlar her zaman siyasallaşma sorunu ve olgusunu öne çıkarmaktadır. Bunun sebebi post-politika yazınının kendi eleştirdiği şeyi (siyasal olanın ortadan kaybolmasını ve depolitizasyonu) kendi kavram bütünlüğü içinde post-politik bir durum olarak kapsamamasından kaynaklanır. Paradoksal bir biçimde post-politika kavramı siyasal olanın tamamen bastırılıp yok edilemez olduğu iddiasını post-temelci siyaset felsefesine dayandırarak güçlendirir ve yeniden siyasallaşmanın imkânlarını araştırır. Bu imkânların başında da yine belirsiz bir kavram olarak popülizm gelir. “Zamanın ruhu” tabiriyle birbirinden farklı siyasi hareketleri nitelemek için yaygın şekilde başvurulan popülizm kavramına yönelik uzlaşılan düşüncelerin başında bu kavramı tanımlamanın güçlüğü gelmektedir. Öyle ki farklı dönemlerde ortaya çıkan, farklı siyasi bağlama dayanan çeşitli hareketlerin aynı şekilde popülist olarak tanımlanması popülizme dair soru işaretini uzun yıllardır giderememiştir. Bununla beraber günümüzde giderek artan popülist hareketlerin belirli ortak özelliklerden beslendiği ve bu özelliklerin yaygınlaşmasıyla günümüzdeki dalgalanmaların “neo-popülizm” şeklinde kavramsallaştırıldığını görmek de mümkündür. Halk ve elitler arasındaki mücadele, çoğunlukçu yönetim düşüncesi, demokratik nitelik, düzen karşıtlığı, küreselleşme karşıtlığı, biz ve onlar veya iyi ve kötü gibi karşıt ikilikler ve son olarak gerçek ötesi (post-truth) söylemlere başvurmaları günümüz popülist hareketlerinin ortak özellikleri arasında gösterilir (Karaömerlioğlu, 2023: 290-295). Dolayısıyla popülizmin inşa edilişi hareketlerin yaygınlaşması ve taşıdıkları özelliklere dayanmaktadır. Bu durum kavramın üzerinde uzlaşılan açık bir anlam katmasa da popülizm literatürünün zenginliğini artırmış ve kavram üzerindeki tartışmaların önem kazandığını güncel hareketlerle göstermiştir. Sürekli değişmeye açık ve eklendiği hareketlerde kendisine yeni bir anlam katan popülizmin demokrasiyle ilişkisi, demokratik özelliği ve ideolojilerle ilişkisi günümüz siyasetinde başlıca tartışmalara yön vermektedir. Popülizmin siyaset ile olan ilişkisi ise hem siyasallaşma hem de depolitizasyon (siyasetlesizleşme) açısından yeni bir konuya ışık tutmaktadır. Siyasetle ilişkisinde popülizme pejoratif bir anlam yüklemekten kaçınarak siyasallaşma ve depolitizasyon üzerindeki etkisi post-politika kavramında karşılığını bulmaktadır. Bu iki kavram arasındaki benzerliklerden popülizme yönelik yeni bir yaklaşım geliştirmek kavrama bütüncül açıdan bakmaya olanak sağladığı gibi popülizme siyasal bir özellik de kazandırabilir. Anti-demokratik ve “kötü sağ” siyasetle ilişkilendirilse de Ernesto Laclau’nun savunduğu sol popülizmin radikal demokratik bir potansiyel taşıdığı da düşünülmektedir. Bu çalışmada amaç sağ veya sol popülizmin birinden diğerine methiyeler düzmekten çok popülizmin hem siyasallaşmaya hem de depolitizasyona hizmet eden yönlerini anlamaya çalışmaktır. Popülizme yönelik zengin literatür hesaba katıldığında buradaki sınırlılık post-politika bağlamıyla değerlendirilmiş ve çalışmanın amacını besleyen teorik alt-metin doğrultusunda popülizm tartışması yürütülmüştür. Çalışma, birbirine karşıt iki kutup – depolitizasyon ve siyasallaşma- arasında popülizmin anlamını eleştirel bir okumayla ele almaktadır. Ele alınan metinlerin temel belirleyicisi bu iki kutbu temsil etmeleri ve karşıtlıklar arasında popülizmle ilişkili olarak nasıl bir açıklamaya varılabileceğine yol göstermeleridir. Post-politikayla ve dolayısıyla post-demokrasiyle ilişkili olarak Colin Crouch ve Richard Rorty demokrasi ve popülizmin arasındaki çatışmaya yol gösterirken buna karşıt siyasallaşma olanaklarını derinden irdeleyen post-temelci yazarlar Jacques Ranciere, Chantal Mouffe ve Alain Badiou gibi yazarlar literatürün diğer yönünü göstermektedirler. Literatür incelemesine ve eleştirel yaklaşıma dayalı bir yöntemle iki karşıt literatür arasındaki kavramsal bağlar ve popülizmin bu

noktalardaki etkisini ortaya çıkarmak çalışmanın hem amacı hem de sınırlayıcısıdır. Bu kapsamda belirlenen sınır depolitizasyon ve siyasallaşma literatürüdür. Çalışmada sıklıkla geçen post-politika, post-demokrasi ve depolitizasyon sözcükleri aynı anlama gelecek şekilde yaygın olarak kullanılmaktadır. Sözcüklerin benzer anlamlar taşıdıkları kabul edilmekle beraber bu çalışmada post-politika kavramı her bir olguyu içine alan çatı bir teori, post-demokrasi popülizm ve demokrasi ilişkisini açıklayan ve post-politikaya katkı sunan ortak bir payda şeklinde ele alınmıştır. Kavramsal karışıklığa sebep olmamak için depolitizasyon doğrudan siyasallaşmanın zıddı şeklinde ifade edilmektedir. Fakat depolitizasyon ve siyasallaşmanın her biri post-politik teori altında ele alınabilmektedir. Genel olarak eş anlamlı gibi görünseler de çalışmada ele alınış biçimleri bu nüanslara dayalıdır. Bu tür kavramsal ilişkiler arasından popülizme yol vermek için öncelikle kavramlar arasındaki ilişkilere dayalı teorik öncüller açıklanmalıdır.

1. Post-Temelcilikten Post-Politikaya Kavramsal Bir İlişilenme

Paradoksal post-politika kavramını anlayabilmek için bu kavramın felsefi temeli olarak post-temelciliğe (*post-foundationalism*) değinmek gerekir. Siyasal olanı yorumlarken -onun ontolojik köklerinin varlığı veya yokluğuna dair karar vermeyi erteleyen bir sorgulama biçimi olarak- başvuru post-temelci felsefe, bir açıklamanın doğruluğunu, hakikatini veya mutlaklığını kanıtlayabilecek veya oradan hareketle kanıtlanabilecek metafiziksel veya aşkın bir temelin olmadığını savunur. Ancak aşkın bir köken veya temelin olmaması aynı zamanda siyasal olanın yok edilemez olduğunu hesaba katmaya işaret eder, çünkü her olan şey aşkın bir kökenin inayetine gerek duymayan bir olumsuzluğu barındırır. Post-temelci yaklaşım bir yönüyle siyaset felsefesinin bugüne kadar arayıp ta bulamadığı temelin aslında olmadığını ancak bu arayışın arkasında siyasal olanı ortadan kaldırma arzusu veya bastırma dürtüsü gibi bir şeyin (fantezinin) yattığını; yani temelin bir fantezi olduğunu iddia eden psikanalitik bir yön taşır.

Post-temelci yaklaşıma göre herhangi bir toplumsal düzenin dayandırılabilceği bir töz ve kurucu (bir sıfır-başlangıç noktası olan) bir temel yoktur. Post-temelci açıdan siyaset, belirli iktidar ilişkilerini bilen öznenin önce gelen bir hakikat olarak var olmayan bir temele dayandıran, olumsal ve tamamlanmamış bir girişimdir (Wilson ve Swyngedouw (2014). Siyaset olamayan veya siyasetin dışında kalan şey olarak siyasal ise, bu temelin yokluğunun (doldurulamaz bir boşluğun) kendisinin ortadan kaldırılamaz varoluşudur. Burada bir parantez açıp bu kastedilen yokluğun daha radikal olduğunu söylemek gerekir. Diğer bir ifadeyle genelin inandığı anlamda bir sanat olarak siyasetin bir sır (devlet sırrı veya devlet aklı kavramlarıyla benzer) veya gizeme dayalı olan yani “Biz’in” bilmediği ama var olduğuna inandığı şey her neyse onun da yokluğudur.

Siyasal olan, bu doldurulamaz boşluğun yani mutlak temelsizliğin üzerine inşa edilen her toplum düzenini sürekli sarsar ve radikal değişim olasılığını açık tutar (Wilson ve Swyngedouw, 2014: 10) çünkü aslında simgesel düzen veya büyük öteki anlamında sır da yoktur. Siyaset bu manada sırrın –yani olmayanın üstünü örten sırrın- kendisidir. Devlet, siyasi kurumlar ve pratikler dolayısıyla bir hakikat temeline veya hakikat iddialarının gücüne değil, zayıflığına dayanır. Örneğin siber-uzayda (internet) eylemlerimizin etik olup olmadığını belirleyen bir ilke veya nihai bir otorite yoktur ancak siber-uzayın genişlemesini durduracak bir otoritenin veya etik ilkelerin olmaması yaratılmayacağı anlamına gelmez. Bu yokluk veya eksiklik yüzünden internet siyasal olmayan değil tam aksine en siyasal uzamdır. İşte post-politika açısından değerlendirildiğinde, örneğin Oliver Marchart’a (2007: 169) göre, her şey politik (siyasal) değil, her şeyin bu *olmayan* temeli politiktir.

Post-temelci siyaset felsefesi tüm toplumsal düzenlemelerin kendi olmayan temellerini gizlemek için yapılandırıldığı için olumsal olduğu düşüncesine dayanır. Bu düşünceyle siyaseti (politics) ve siyasal olanı (political) birbirinden ayırır. Marchart (2007: 3-4), bütünlük, evrensellik, öz ve altyapı gibi kurucu metafizik figürasyonları sürekli sorgulama anlayışında olan post-temelci siyasal düşüncenin post-yapısalcı veya anti-temelci perspektifle özdeş olmadığını da ifade eder.

Bir diğ er ifadeyle; post-temelci yaklaşım, yapıya veya temele dair tüm oluşumları ortadan kaldırmaya yönelmez; ancak onların ontolojik konumlarını zayıflatmaya çalışır. Temelin ontolojik zayıflaması tüm temellerin ontolojik yokluğunu yani her manada bir *logosun* reddi anlamında anti-temelciliği ifade etmez ancak son aşamayı ifade eden temelin (teleolojinin veya *telosun*) mümkün olmadığı varsayımına dayanır.

Post-politika katı veya anlamı malum olan bir kavramsallaştırmadan kaçınsa da bir uzlaş ı siyaseti olarak anlaşılan depolitizasyona (siyasetles tirmeye) eleştirel bir tavır sergiler. Post-temelci düşünceye dayanan Jacques Ranciere, Chantal Mouffe ve Slavoj Zizek gibi düşünürlere göre siyasal olanın bastırılması bir uzlaş ı siyasetidir. Uzlaş ı, insanların kendi arasında anlaşması veya barışması değildir. Uzlaş ı, “duyu ile anlamın anlaşmasıdır” (Ranciere, 2017: 10). Örneğ in, terörle mücadele veya insani müdahale gibi savaş operasyonları güçlü olanın arzuladığı bir imgelemi -bir resmi- görünebilir ve düşünülebilir hale getirmektir. Uzlaş ı dünyaya ilişkin herkesin aynı şeyi görebileceğ i şekilde şeylerin anlam düzenidir. Anti-semitizm, terörle mücadele, radikal İslam dendiğ inde bu kavramların yanında veya karşısında olan herkesin aynı şeyi algılamasıdır. Uzlaş ı veya insanların tartıştıkları konunun çözümü veya nedeni hakkında olmasa da ne olduğ u üzerindeki bir uzlaş ıdır. Ancak uzlaş ı sınırlarının sürekli yeniden çizilmesi gerekir çünkü uzlaş ı barışla savaşı uygun yerlere koymak zorunda olan bir yorumlama aracıdır (Ranciere, 2017: 11-12). Daha basit bir ifadeyle uzlaş ı bir siyasi topluluğ un inş asını mümkün kılacak şekilde, o toplumun varlıksal (ontik) ve ahlaki (etik) özdeşliğ ini tasarlayan ve o toplumun kendisini aynen o şekilde tanımasını amaçlayan bir nüfus siyasetidir. Topluluk böylece, bir kendilik duygusunu içeren, ortak ontik ve etik değerleriyle birleşik-bütünleş ik bir politik aidiyet üzerinde mutabakata veya mutabakata yakın bir onaya varmıştır. Toplumun “doğrusu”, uzlaş ıya yani ortak olana dair anlam ile duyumun birlikteliğ ine bağlıdır. Ortak olanın zihinsel kolektifteki veya kolektif bilinçteki anlamı gündelik deneyimlerle görünür hale gelir. Çatış maldan arındırılmış ve müzakere edilmiş çıkarlara dönüş en meseleleri agoraya-meydana-kamusala taşıyan ve siyasalı bertaraf eden bu tür uzlaş ı, istenmeyeni dış lar veya ortadan kaldırır (Ranciere, 2020: 60-61).

Mouffe, uzlaş ı siyasetinin karşısında siyasal olanı antagonizmaya dayandırır. Uzlaş ıyı sadece demokratik düzenin kurumlarıyla sınırlı bir şekilde gerekli gören Mouffe, çoğ ulcu demokrasinin örtüşmeyen veya özdeşleşmeyen değer ve çıkarların çatışmasına alan sağlaması gerektiğ inin altını çizer. Uzlaş ı, bir diğ er ifadeyle çatışmasızlık, varılması gereken bir hedef değildir, tam tersine çoğ ulcu demokrasinin alameti ve erdemi çatışmada yatmaktadır. Canlı ve gerçek demokratik karşılaşma, haklar arasındaki çatışmayla mevcut iktidar ilişkilerine meydan okuyarak gerçekleşir. Çünkü siyaset çatışma ve bölünmeyi varsayımsal olarak kabul etmeye, biz ve onlar ayrımını ortadan kaldırmak yerine bu ayrımı farklı bir şekilde çizmeye dayanır. Demokratik siyaset bu yönüyle antagonizma boyutunu göze almakla açıklanır (Mouffe, 2016: 19-20).

Müzakereye, tartışmaya, pazarlığ a, yasallığ a veya temsile dayalı bir uzlaş ı siyaseti post-politik depolitizasyonun temel unsurlarından biri olarak görülür. Uzlaş ıyla gelen şey bir radikal bir değ iş im değ il bir mübadele, mukabele ve yer değ iş tirmeden ibarettir. Örneğ in Zizek’e (2000) göre farklı partilerde somutlaş an ve iktidar için yarış an ideolojilerin çatışması, yerini post-politik durumda aydın teknokratların (ekonomistler, kamuoyu uzmanları) ve liberal çok kültürlülük yanlılarının işbirliğ ine bırakır. Bu yer değ iş tirme sadece simgesel düzenin makbul ve rasyonel gördüğ ü çıkarların müzakere edildiğ i ve ardından evrensel bir uzlaş ı olarak beliren anlaşmayla gerçekleşir. Bu yönüyle post-politika; siyasal çelişkilerin uzmanlar ve katılımcı süreçler yoluyla çözülebilecek yöntem sorunlarına indirgenmesidir. Farklılaş ma, değ iş im veya ilerleme ile ilgisi olmayan ve sadece politik istikrarı sağlamaya yarayan seçimler sadece oy vererek biri yerine diğ erini seçmeye indirgenmiştir (Wilson ve Swyngedouw, 2014: 6). Bu nedenle “demode” ideolojik bölünmeleri geride bırakıp, daha çok uzmanlık bilgisine ve dayanışmacı olmayan “özgür” görüş(me)lerin ortaya koyduğ u somut ihtiyaç ve talepleri hesaba katar. Katılımcı (müzakereci) yönetiş im süreçlerinin amacı öngörülemez ve olumsal nitelikleri ile “siyasal olanı”

bastırmaktır. Bundan böyle ideolojik (ütopyacı, devrimci veya ülküsel) ve çatışmacı siyasetin yerini kamuoyu yoklamaları, biyo-politika ve denetleyici/düzenleyici mekanizmaları ile güçlendirilmiş yönetim alır, vatandaşlar siyasetin üreticisi değil tüketicisi veya müşterisi olur.

Ali Rıza Taşkale (2015: 42- 64) ise post-politikayı “anti-politika” olarak yorumlamaktadır. Anti-politika terimini Karl Marx’ın *18 Brumaire*’indeki sınıfsal devlet yerine “Bonapartist devlet” kavramsallaştırmasından esinlenerek cari dönemin neo-liberal ve militarist eğilimler arasındaki dengeyle ilişkili açıklamaya çalışır. Bonaparte’ın II. İmparatorluk rejimi otonom bir devlet gücüne ve ekonomik rekabet için teknokrasinin otoriterliğine dayanmaktaydı. Günümüz toplumlarının depolitize edilmiş (siyasetsizleştirilmiş) halinden sorumlu tutulan neo-liberalizm ve militarizm post-politikanın mevcut anti-politik koşullarının yaratıcısıdır. Post-politika siyasetin yokluğu değildir, aksine tekno-otoriter bir yönetimsellik olan politika karşıtı eğilim ve oluşumların varlığıdır. Gerçek siyasallaşma olanağının inkarı yoluyla ifade edilen neo-liberal militarist post-politikada siyaset teknokratik işletmecilik ve otoriter yönetimlerin dışavurumudur. Elit bir koalisyonla asıl politik sorunların gündeme gelmesini engellemek üzere konumlandırılır (Taşkale, 2015: 64).

Post-politikanın politik ekonomisinde siyaset “siyasal olanın yatırımcıya güven veren, güçlü ve istikrarlı piyasaların ekonomik garantisini sunan işletme (iş dünyası) ortamının yaratıldığı ekonomiye” indirgenmesidir (Wilson ve Swyngedouw, 2014: 8). Post-politik ekonomi, merkez bankalarının özelleştirilmesini ve ekonomik siyaseti IMF ve Dünya Ticaret Örgütü gibi demokratik olmayan kurumsal oluşumlara devretmekten beslenir. Başvurulan bu yöntemler ekonomiyi demokratik hesap verilebilirlikten uzaklaştırılmaktadır. Erik Swyngedouw (2018a)’a göre yönetimde söz hakkı olanların önceden belirlendiği, teknokratik ve işletmecilik yönetimin hâkimiyetiyle post-politika Ranciere’in *polis* düzeninin depolitize olmuş yapısını yansıtmaktadır. Politik olanın yerine geçen “iyi yönetim” yeni bir sivil toplum türü yaratmıştır, öyle ki çevresel, toplumsal, ekonomik ve diğer alanlarda yönetim teknolojileri adeta siyasetin yerine geçmiştir. Devlet ötesi yönetimin (governance beyond the state) katılımcı ve demokratik simülakrası özünde belirli makam ve işlevlerin belirli çıkarlara dağıtılmasına ve diğerlerinin bu dağıtımdan dışlanmasına bağlıdır. Bu aşırı kurumsallaşmış demokrasi yapısal olarak *post-demokratik* bir şekilde işler. Sonuç olarak post politika, “siyasal olanın bastırılması, tanınmaması veya engellenmesi yoluyla otoriter hareketlere ev sahipliği yapan düzen üzerinde uzlaşma kurularak toplumsal alandaki boşluklara dikiş atılması ve uyuşmazlığın ifade edildiği bir alan olarak siyasal olanın kaybolmasıdır” (Swyngedouw, 2018: 9).

2. Siyaset ve Siyasallaşma Arasından Çıkan Özne: Ranciere, Mouffe ve Badiou

Siyaset ve siyasal olanı bir farklılaştırma düzleminde yeniden tartışmaya açan post-politika yazını depolitizasyona karşı alternatifler geliştirmek için bu tür bir ayrıma başvurur. Doğrudan bir siyaset/siyasal ayrımı yapmasa da Ranciere’in siyaset tanımı siyasal anlamaya yardımcı olabilir: siyaset, cemaatleri yönetme sanatı değil, insani eylemin *uyuşmazlığa* dayalı bir biçimdir, insan gruplarının toplanmasını ve yönetilmesini belirleyen şartların istisnasıdır (Ranciere, 2007: 13). Ranciere’e göre siyaset, ortak bir sahnede var olma mücadelesi olsa da ortada ortak bir sahne henüz yoktur veya sahneyi göremeyenler vardır. İşte siyaset bu sahneyi göremeyenlerin kullanımına açık ortak bir sahnenin açılmasıyla var olur. Ranciere her şeyin kendi içinde siyasal olduğu söylemine karşı hiçbir şeyin kendinde siyasal olmadığını ancak siyasi mantık ile eşitlik mantığı arasındaki etkileşim çerçevesinde siyasal olanın anlaşılabilirliğini söyler. Konuşan ama söyledikleri *polis* düzeninde anlaşılır kılınmayan öznelerin varsayımsal eşitliğine dayanan müdahaleler mutabık polis düzeninin yadsınması biçimindeki *siyasete* işaret ederken, *siyasal* olan da bu yadsınma ve çelişkiyle ortaya çıkar (Ranciere, 2005: 44-51). Bir başka açıdan siyasetin temel işlevi -polis düzeninin dışında- kendi gerçek-otantik alanını oluşturması ve uyuşmazlığın (dissensus) burada dışa vurulmasıdır (Ranciere, 2001).

Ranciere'in "siyasal olana" yönelik cevabı ise hükmetme süreci yani mevki ve konuların hiyerarşik dağılımı olan polis düzeni ile eşitlik sürecinin karşılaşması şeklindedir. Ranciere'e göre polis düzeninin ve eşitliğin çelişen mantıklarının bir yan (öngörülemeyen) ürünü olan siyasal "verilmiş bir zararın, bir haksızlığın, incelenmesinde eşitliğin doğrulanmasının bürebileceği sahnedir". Bir diğer ifadeyle siyasal olan "siyaset ile polisin bir haksızlığın, bir zararın ele alınışında karşılaşmalarıdır" (Ranciere, 2007: 72). Siyasal olan, temel bir uyumsuzluğun polis düzeninin var olan standartlarına göre etik değil estetik, yaratıcı veya sanatsal bir biçimdir. Çünkü siyasal yeni bir kavrayış için toplumsal gerçekliğin yeniden düzenlenmesini içerir. Daha önce duyulmayan seslerin, görülmeyen bedenlerin iletişimsel bir bağlama yerleştirilmesini sağlar. Siyasal, daha önce var olmayan bir diyalog sahnesi yaratmaya çalışır. Ancak buradaki diyalogun Jürgen Habermas tarafından sunulan ve konuşmacıların geçerli veya meşru konuşmacılar olarak tanındığı (deliberation) müzakereden farklı olduğu ifade edilmektedir. Ranciere'in polemik sahneleri olarak ifade ettiği bu süreç, tahakküm altındaki bireylerin konuşmalarını değerli kılma ve söylediklerini anlaşılır hale getirme mücadelesidir (Deranty, 2003: 147).

Radikal demokratik perspektife göre uzlaşma siyaseti bir depolitizasyon sürecidir oysa siyasallaşma çoğulculuğa ve çatışmaya dayalı öngörülemeyen sonuçları içeren bir olumsuzluğu barındırır. Radikal demokrasiye göre siyasallaşma bir yanıla demokratik bir topluma içkin olan ancak düzeni kesintiye uğratabilecek kadar genişleyebilen bir süreçtir. Siyasallaşma toplumsal bir düzenin olduğu gibi sürdürülmesine imkân veren tayin edilmiş roller ve mevkilere karşıt bir duruştur. Bir diğer ifadeyle gerçek (radikal) demokrasi, polis düzeninde bir kopma veya bir yön değiştirme meydana getiren siyasi eylemler yoluyla gerçekleşir. Mouffe gibi sözleşmeciler veya müzakereci yaklaşımların siyasetin bu yönünü görmezden geldiğini savunan Ranciere, ortak yaşama dair düzen anlayışlarından radikal şekilde uzaklaşan bir siyasallaşma deneyimi sunmaktadır (Atakan Altınörs, 2021: 232-234). Her siyasallaşma bir siyasal özneleşmeyi gerektirir, yani fiil varsa fail de vardır. Siyasal özneleşme dışlanmış/madun bir kimliğin değerleriyle özdeşleşmeyi veya onların lakayt kabulünü değil o kimliklerle toplumsal bir eşitliğin (egaliberte) kurulmasını amaçlar. Tözsel bir kendilik anlayışına dayanmayan bu tür bir özneleşme kendiliği bir diğeriyle ilişkisi üzerinden tanımlama girişimidir. Ranciere, devrimci Fransız lider Auguste Blanqui'ye yargılandığı mahkemede mesleğinin sorulması üzerine bir işçi olmadığı halde "proletarya" cevabını vermesini örnek gösterir. Proletarya burada toplumsal olarak tanımlanabilir bir grubu değil toplumdan dışlanmışları niteler. Özne dışarıdakidir, birçok adın, statünün, kimliğin yani şeylerin arasındadır (in between, *birlikte varlık*), veya vatandaşlık ile onun inkâr edilişi arasındadır. Siyasal özneleşme, bir arada olan insanların bir yanlışı ele alması veya eşitliği icra etmesidir. Özneleşme süreci siyasetin dışlayıcılığına maruz kalmış bir kimlikle örneğin Nazi Almanya'sında dışlanan Yahudilerle -"Hepimiz bir Alman Yahudi'siyiz" diyerek- gerçekleşmesi mümkün olmayan bir özdeşleşme sürecini barındırır (Ranciere, 2007: 71-77). Bir uzlaşmadan ziyade eşitliğin sergilenişi ve bir yanlışın ele alınmasındaki tartışma alanıyla siyasal öznenin yeri belirlenir. Kısacası siyasetin veya polis düzeninin mesafe koyucu pratiklerine karşı yersiz-yurtsuzluğu veya bir aradalığı veya bir arada olma seçmektir. Böylece özneleşmenin yeri belirlenmiş isimler, kültürler ve kimlikleri değil onların arasında ve onlarla birlikte olmaya dayanan bir boşluğu veya kimliksizleşme mesafesini niteler (Ranciere, 1992: 60-61). Siyasal özneler Ranciere'e göre çarpıtılmış bir durumda, bireylerin bir yanlışı veya bir haksızlığı düzeltmek için verdikleri mücadelelerle meydana gelirler. Özneler toplumun hiyerarşik temeli sorgulandığında ve radikal eşitlik temelinde toplumsal hiyerarşik düzene müdahalede bulunduğu anda meydana gelirler (Deranty, 2003: 140-145).

Ranciere'in polis ve siyaset ayrımı Platon'dan beri siyaseti ortadan kaldırmaya dönük siyaset felsefeleriyle çatışma içindedir. Ona göre bir sınıflandırma, tanımlama, hiyerarşi ve dolayısıyla yönetme stratejisi olarak siyasetin karşısına çatışmaya dayanan, önceden belirlenemez ve tanımlanamaz olarak siyaseti (siyasalı) koymak gerekir. Samuel A. Chambers (2011: 305-306),

Ranciere'in katıksız, saf bir siyaset anlayışını reddettiğini onun yerine polis düzeninin tamlığına, sayılabilir, eksikliği veya fazlası olmayan bir toplumsal düzenleme biçimine karşı koyan bir edim olarak siyaseti koyduğunu söyler. *Policing* olarak belirtilen siyaset; ekonomik ve kültürel düzenlemelerle belirli yer ve işlere atanan bedenlerin görme, konuşma, yapma veya olmalarıyla ayrılan "duyumsanabilir olanın paylaşımına" dayanan hiyerarşik toplumsal düzen biçimini ifade eder. Bu noktada demokratik siyaset ise hem polis düzeninin içinde hem de polis düzenine karşı meydana gelen bir karşılaşmada ortaya çıkan siyasal ile açıklanabilir. Siyasal olan polis düzenini yeniden müzakereye açmaktadır. Demokrasiyi itaatsizlik olarak açıklayan Ranciere, eşitliğin doğrulanmasıyla gerçekleşen siyasal eylemin verili demokratik düzenin değişimine neden olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle demokratik siyaset saf ve katıksız değildir (Chambers, 2011a: 318).

Mouffe "agonistik çoğulculuk" olarak adlandırdığı radikal demokrasi fikrini geliştirirken siyaset ve siyasal ayrımını yapan bir diğer düşündürdü. Mouffe, siyaseti ontik düzeye, siyasal olanı ontolojik düzeye dayandırır. Ona göre siyaset "insanların siyasalın sebep olduğu çatışmalar bağlamında, birlikte yaşamalarını sağlayan pratikler ve kurumlar ve söylemler kümesinin yarattığı bir düzendir" (2018: 16). Siyaset bu anlamda belirli bir düzen kurmayı ve insanları bir arada tutan çatışmaya dayalı koşulları düzene koymayı ifade eder. Siyasetin amacı insan toplumları arasındaki potansiyel antagonizmaları etkisiz hale getirmektir (Mouffe, 1999: 755). Mouffe'a göre siyasal ise toplumların kurucu unsuru olan antagonizma boyutuna dayanır. Antagonizma olarak siyasal, uzmanların çözebileceği teknik sorunlardan ziyade uzlaşmaz alternatifler arasında karar vermenin bir biçimini içerir. Bu nedenle liberal demokrasinin rasyonel uzlaşmaya dayanan çoğulculuk anlayışı Mouffe'a göre siyasal olanı yok saymaktadır (2018: 17) çünkü siyasal olan siyasetin (liberal demokrasinin) kurduğu toplumun birlik koşullarını etkiler (Mouffe, 1999: 754).

Mouffe'un radikal demokrasi yaklaşımı Giddens'in üçüncü yol önermesine, Habermas'ın müzakereci demokrasi düşüncesine ve Rawls'un örtüşen uzlaşma anlayışlarına karşı çıkar. Bu yaklaşımlar sağ/sol gibi ideolojik ayrımları ortadan kaldırarak, siyasallaşmayı bireyselleştirerek, bireyler arasında rasyonel iletişimi ve uzlaşmayı savunarak liberal demokrasilerin sorunu olan depolitizasyona çare olamazlar. Mouffe'a göre bu yaklaşımlar radikal demokrasi için merkezi olan dost/düşman ayrımını dışladıkları için post-politik siyasete katkı sunarlar. Laclau ve Mouffe, demokrasinin radikalliğini antagonizmanın yok edilemezliğine dayandırmakta ve demokratik toplumun uyumlu ve şeffaf bir toplum olamayacağını öne sürmektedirler. Toplumsal nesnellikler ile iktidarın buluşması anlamına gelen hegemonya yapısal karar verilemezliğin süresiz bir sonucudur. Yapısal (veya sürekli) nesnellik ise hegemonik ifadelerin veya siyasalın özerk bir eylem olmasının önüne geçmenin aldatıcı imkânına işaret edecektir. Bu yönüyle hegemonya, olumsuzluk koşullarını barındıran bir kavram olarak, herhangi bir toplumsal düzenin olası diğerleri üzerinde sürekli üstünlüğünü reddeden ve önceden belirlenemeyen bir ilişki biçimini ifade etmektedir. Siyasal olan klasik Marksizm'in tanımladığı gibi üstyapıda belirlenen bir olgu değil, toplumsalın ontolojisinde olan antagonizmayla objektif olmayan ilişkiler bütünüdür (Laclau ve Mouffe, 2001: xii- xiv). Siyasal öznelerin nesnelleştirilmediği bu yaklaşım özgül, temelci veya yapısalci belirleyicilere dayanan tüm yaklaşımlardan kopuşu gerektirir. Radikal demokrasi, demokrasinin radikalleştirilmesi yoluyla post-politik siyasete meydan okumaktadır. Demokrasinin radikalleştirilmesi düşüncesiyle Laclau ve Mouffe, liberal demokrasinin etik-politik olan "herkes için özgürlük ve eşitlik" ilkesinin radikalleştirilmesini anlatırlar. Daha açık ifadeyle eşitlik ve özgürlük ilkelerini liberal demokrasi kurumlarından tamamıyla geri çekilmeden –radikal bir kopuş olmadan- hegemonik yolla neredeyse bütün toplumsal ilişkilere yayılmasını sağlamaya yönelik bir projeksiyon sunarlar. Öte yandan demokrasinin radikalleştirilmesi liberal demokratik ilkelerden tam olarak uzaklaşmayı gerektirmese de kırılma anlarına ve statükoyla karşı karşıya gelme potansiyeli taşımaktadır (Mouffe, 2019: 52-57).

Siyasal kimlikler öyleyse toplumsal aktörün farklı söylemlerle üretilmesi, çok yönlü ve çelişkili olması nedeniyle her zaman olumsal ve istikrarsızdır. Mouffe'un önerdiği siyasal kimlik olgusu, liberal bireyci veya toplulukçu düşüncelerden farklı bir yurttaşlık kavramsallaştırmasına dayanır. Topluluk karşısında bireyin kendi iyiliğinin önceliği veya ortak iyi etrafında oluşturulan toplulukçu bir yurttaşlık anlayışı demokratik siyasal topluluk anlayışı için yeterli değildir. Liberalizm, çoğulculuk anlayışıyla modern demokrasiye katkıda bulunsa da farklı değerler kümesiyle farklı kültürel topluluklara ait bireylerin, birbirlerinin değerlerini kabul etmek zorunda kalmayan bir yurttaşlık kimliğinin nasıl kavramsallaştırılacağı sorusuna cevap sunmaz. Bu nedenle Mouffe, siyaseti siyasal topluluğun söylem düzeyinde inşası olarak yorumlar. Biz ve onlar ayırımına dayalı olan topluluğun inşası, siyasal kimliğin bir biçimi olarak yurttaşlığı tasarlar. Bu yurttaşlık modern, çoğulcu demokrasinin örneğinin herkes için eşitlik ve özgürlük iddiası gibi ilkeleriyle özdeşleşme yoluyla yaratılır. Mouffe'un öznesi liberalizmdeki gibi haklara ve yasaların güvencesine sahip bir yurttaşlıktan öte, ortak iyiye yönelik farklı kavrayışlara sahip, farklı topluluklarla ilgilenebilen bir kimliğe sahiptir. Bir diğer anlatımla özne, radikal demokrasi açısından sayısız toplumsal ilişkilerin aracıdır. Siyasal kimlikler farklı demokratik talepler arasında kolektif bir özdeşliği, daha doğrusu örneğinin kadınlar, işçiler veya siyahiler arasında eşdeğerlilik kurulması gibi bir özdeşleşmeyi ifade eder zira ontik düzlemde siyahi işçi bir kadın kimliği vardır. Böyle bir özdeşlik elbette (örneğin heteroseksüel, feminist, ırkçı gibi) her kombinasyon için geçerli olmadığından toplumsal bölünmüşlük (çoğulluk) varlığını sürdürür. (Mouffe, 1992: 28-32; Mouffe, 1995: 262-265). Özdeşleşmenin işlevi olumsal bir şekilde içerikle bağlantılıdır. Demokrasinin de kendi içeriğiyle tam uyumlu sürekli bir işlevi ifade ettiği söylenemez. Siyaset, post-temelci açıdan bu olmayan tamlığın sürekli üretilen gösterenleri aracılığıyla var olur. Dolayısıyla toplumsal güçler arasındaki şiddet içeren veya barışçıl rekabetlerle bir yönetim düzeni ve yönetme işlevi arasındaki ilişki özsel olarak istikrarsızdır (Laclau ve Zac, 2015: 53-55).

Radikal demokrasi, çoğulcu ve olumsal nitelikte siyasallaşmanın agonistik (çekişmeci) mücadelelerle gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Hiçbir siyasi iktidar veya sistem insanların tüm taleplerini karşılayabilecek kadar kusursuz bir muhatap değildir. Yine hiçbir siyasi düzen dışladığı insanların görünmez desteği olmadan ayakta duramaz. Mouffe, 2008 yılında Fransa'daki banliyö ayaklanmalarında olduğu gibi siyasal taleplerin ifade edilebileceği bir zeminin yokluğunda veya sistemin tıkandığı durumda agonistik mücadelelerin şiddetli biçimlerde ortaya çıkabileceğini belirtmektedir (Hansen ve Sonnichen, 2014: 268). Siyasalın özgül bir niteliği olan antagonizmanın varlığında devam eden hegemonya ezeli ve ebedi rasyonel bir ilkeye bağlı olmaksızın olumsal nitelik taşır. Her hegemonya siyaset ve siyaset dışı olan arasındaki çelişkiye ve çekişmeye dayanır. Toplumsal ve siyasal olanı ayıran hegemonik müdahaleler, düzenin dışlamaya açık siyasal niteliğinin göstergesidir ancak düşman olarak adlandırdığı, bastırdığı veya görünmez kıldığı her şeyin tekrar ortaya çıkma potansiyeli bu hegemonik ilişkilere içkindir. Bu nedenle belirli bir hegemonik düzen karşı hegemonya müdahalelerine her zaman açıktır (Mouffe, 2018: 24-26). Öte yandan ne kadar hakiki olursa olsun polis düzeninde değişimi amaçlayan alternatif hegemonik müdahaleler düzenin bütünüyle tahrip edilmesini gerçekleştirecek totaliter bir müdahale olamaz, olsa da bu radikal demokrasi savunucularının istediği bir şey değildir.

Polis düzenini değiştirecek bir hakikat-olay- düzenin kendi olumsal ve temelsiz doğasının içinde açılan bir boşlukta gerçekleşir. Ranciere'de siyaset ve polis, Badiou'da Varlık ve hakikat-olayı, Etienne Balibar'da imgesel evrensel düzen ile egaliberte arasındaki bölünmenin her birinde ikinci taraftaki olan gerçekten siyasal olan taraftır (Zizek, 2003: 284). Badiou (2011: 81-92) siyasi süreci (siyasallaşmayı) nesnellikten (pozitif ontolojik düzen olarak polis, rejim, hegemonya vs.) ayrılma süreci olarak değerlendirmektedir. Burada nesnellik siyasi düzende tanımlanabilir bir ada sahip olanların (mesela dost ve düşmanın) niteliğidir. Bu nesnellikten ayırma süreci siyasetin evrensel yasasıdır. Bu nedenle siyasi alan "kurulabilir olmayan kümeler arasındaki diyalektik bir yasadadır."

meydana gelir.” Sistem içinde tanımlanmayan, adı olmayan veya normal olmayan parçalar ise nesnel (pozitif varlık düzenine ait) olmayandır ancak bunlar da genel olarak temelsiz varlık düzeninde bir yarılmadan açığa çıkar. Bir hakikat-olayıyla gerçekleşen siyasallaşma nesnel olmayanın pozitif varlık düzeninde nesnel olarak kabul edilmesinden çok nesnel kabul edilen parçadan kopup nesnel olmayana bağlanarak gerçekleşen bir özneleşme-özdeşleşmedir. Bir ayrılma süreci olarak siyasallaşma yasanın ve kurulabilenin karşısında arzuya ve farklı olana yönelimi barındırır. Olay düzeni kesintiye uğratan bir durumu niteler. Bu da hakikatin üretimidir (Mouffe, 2015: 36). Hakiki siyaset, Jacques Lacan’ın öne sürdüğü Gerçek ile ortaya çıkan, temsil edilemeye göndermede bulunan siyasettir (Marchart, 2007: 114-116).

Siyasal böylece mevcut düzenden ayrılmayı veya onunla birleşmeyi değil düzenin bir bütün olarak dönüşümünü ileri süren sloganlarda, ifadelerde ve eylemlerde meydana gelir (Badiou ve Hallward, 1998: 119-121). Siyasallaşma mümkün olduğu önceden belirlenen şeyler düzeninde yeni mümkünlerin yaratılma mücadelesidir. Siyasallaşma siyasetin (pozitif varlık düzeninin) ortadan kaldırılması veya siyaset (polis düzeni) ile hakikat-olayının özdeşleşmesi veya hakikat-olayın kendini siyasal düzenin kurucu unsuru olarak görmesi değildir çünkü bu seçeneklerin hepsi totaliterdir. Siyaset bu yazarlarca tam anlamıyla negatif istenmeyen totaliter bir bütün değildir çünkü siyaset (mümkün olanın sanatı olarak veya birlikte yaşamamızı sağlayan polis düzeni olarak) her zaman siyasallaşmaya isteksizce de olsa alan açar. Siyasallaşma öyleyse alternatif bir oluş düzenini, mümkün olanların daha geniş bir minvalini gösterir. Birbirine karşıt yönergelerinin pratik sonuçlarına bağlı olan siyasi düşünce ve eylemin kabul edilmesiyle ifade edilen siyaset biçimi, çatışmanın tanınmasıyla sağlanır (Badiou ve Hallward, 1998: 118-121). Devlet ve yönetim dışındaki “özgürleştirici siyaset”, görününlerin egemenliğinde görünmeyen imkânı aramakla ilgilidir. Çünkü *gerçek siyaset* “düzensizliklerin en radikal sonuçlarını dikkate alarak, yapının aleyhine çalışır” (Dişçi, 2019: 179). Temsil edilebilir olanların arasındaki kapatılmayan boşluklar siyasetin alanını oluşturur ve bu düzen yaratma iddiasındaki siyasetten farklılık gösterir. Beklenmedik, öngörülmeleyen şeylerin gerçekleşebileceği ve değişimin olanaklarının yaratılabileceğini ifade eden olay, olumsuzluk yönüyle post-temelcilikten beslenir. Nadir ve istisnai olan olay, olaya karşı bireylerin gösterdiği sadakatle anlamlı hale gelir (Hewlett, 2018: 55-57). Olası yeniliği, yeni hakikat prosedürlerini başlatarak yapar. Belirli bir durumda tekil bir unsur olarak ortaya çıkan olay (Ranciere’in düzene karşı “müdahalesi” ile benzer manada) evrensel bir anlam kazanır (Backman, 2020: 174). Çünkü olay adlandırılmamış olanı adlandırma, sayılmayanı sayma ve görünür olmayanı görmeyi başararak öteki evrenselliğe (devlet, liberal-temsili demokrasi ve küresel neo-liberalizm) meydan okur. Görünür olmayanı görünür hale getiren olay, siyasi eylemin bir tarzıdır ve verili olanla değil, gelecek olan olası yeniye yönelir. Daha önce sayılmayanı sayan, duyulmayanı duyuran siyasi olay, yeniliğe indirgenemez fakat varlık düzenindeki temelsizliğin-boşluğun sergilenmesiyle gelişir.

3. Depolitizasyon Biçimleri

Depolitizasyonun felsefi temeli üzerinde duran yazarların başında Ranciere gelmektedir. Onun siyaset ve felsefenin çatışmalı ilişkisine dair düşünceleri post-politik depolitizasyonun ve siyasalın bastırılmasının teorik yapısını beslemektedir. Ranciere’in öne sürdüğü depolitizasyon biçimleri; arkhi-politika, para-politika ve meta-politika şeklindedir.

Arkhi-politika siyasalın örtbas edilmesiyle gerçekleşir. Platon’un toplumsal birliğin kurulması için demokratik alanın lağvedilmesi gerektiği düşüncesi arkhi-politikaya örnek gösterilir (Ranciere, 2000: 119). Arkhi-politika, toplumsal artığın olmadığı ve herkesin kendisine tahsis edilen yeri işgal ettiği bir polis düzeni anlayışını ima eder, bu düzen kendini bir *arkheye* dayandırarak gerçekleştirir. Devletin yansıması olan toplumsal beden somut bir bağlama dönüşür, siyasi öznelleşme yerine bütünü tek ruhu gibi canlandırılan bir topluluk tasarımı yer alır. Arkhi-politikada özgül bir etkinlik alanı olarak siyaset ortadan kaldırılmıştır (Ranciere, 2005: 98).

Para-politika; Aristoteles'in arkadaşlık siyaseti örneğindeki gibi siyasal olanın yatıştırıldığı bir depolitizasyon biçimidir. Para-politika çatışmayı yatıştıran bir sanattır. Felsefi açıdan bu tür siyaset anlayışı barış güvencesi veren yönetim biçiminde karşımıza çıkar (Ranciere, 2000: 118). Para-politikada da polis düzeni ile siyasetin özdeşliği söz konusudur. Herkesin yönetime katılması ve eşit paylara sahip olması, eşit yönetme ve yönetilme yeterliliği ilkesi elbette siyasetin doğasına özgü bir özelliktir ama en yüksek iyinin yönetiminde bir eşitliktir. İyinin ne olduğu üzerindeki siyasi davalasma, polis düzeninin farklı parçalarına dönüştürülür ve düzenler arasında bir uyum yaratılır (güçler ayrımı ve güçler dengesi gibi). Bir başka anlatımla, Aristoteles'in felsefesi "iyi idesine ulaşmayı engelleyen demokratik uyumsuzluğun tam-taklidi yoluyla iyi idesine ulaşma" önerisinde bulunur (Ranciere, 2000: 109). Modern para-politikada sınıf savaşı çözülmüş, bireysellik ve bireysel haklar siyasetin felsefi ilkesi olmuştur. Halkın egemen güç olarak yansması gerçek halkı kendisinden koparmıştır (Ranciere, 2005: 116).

Son olarak *meta-politika* ise siyasalı doğru temele dayandırmak için siyasalın yerinden edildiği bir depolitizasyon biçimidir. Marx'ın üretim ilişkileri ve sınıf sömürsünü demokratik alana içkin olarak belirlemesi bir meta-politika örneğidir (Ranciere, 2000: 119). Meta-politika genel olarak "sahne değiştirerek demokrasinin görünümünden ve devlet biçimlerinden yeraltı hareketlerinin alt sahnesine ve onlara temel olan somut enerjilere geçerek siyasal uyumsuzluğu sonlandırmayı hedefleyen düşüncedir" (Ranciere, 2012: 37). Meta-politika, arkhi-politikanın demokrasiyi yok saymasına benzer şekilde politikaya dair totalci adalet ve eşitlik varsayımlarının adaletsizlik ve eşitsizlik ürettiğini göstermeye çalışır. Böylece meta-politika siyasetin hem sahteliğini hem hakikatini ortaya serer. Siyaset meta-politikada bilimsel bir kurguya, sınıf mücadelesine indirgenir. Marx, politik anlamda proletaryayı işçi-sınıfına indirgeyerek politik bir hakikat üretir ancak bu hakikat politik boşlukları toplumsallıkla dolduran bir kurgudur (Ranciere, 2012).

Zizek (2005a; 2005b), Ranciere'in yaptığı yukarıdaki ayrıma *ultra-politika* kavramını eklemektedir. Ona göre arkhi-politika; gerçek siyasal hareketlerin ortaya çıkamayacağı homojen yapı bir toplumsal alanı, para-politika; meşru aktörler arasında temsil edilebilir alan içerisinde rekabeti, meta-politika da siyasal çatışmayı ekonomik altyapıda bir gölge oyunu olarak sunmayı nitelendirmektedir. Zizek'in eklediği ultra-politika depolitizasyonun, bir diğer ifadeyle siyasalı tanımamanın, en radikal biçimidir. Ultra-politika, siyasi çekişmenin siyasetin doğrudan militarizmle en uç noktaya taşındığı bir depolitizasyon biçimidir. Bastırılmış olan siyasal, siyasal çatışmanın kördüğümünü çözmek için geri döner. Bu geri dönme, düşmanımızla aramızdaki savaş gibi oluşturulan yanlış radikalleştirmeye gerçekleşen "biz ve onlar" savaşında sembolik bir çatışma için ortak neden yoktur. Sembolik alanda baskılanan siyasal, gerçeklikte (Lacancı Gerçek) ırkçılık formunda geri döner.

Post-politika sadece siyasalın bastırılmasını değil, siyasal çatışmanın engellenmesini de yaratır. Siyaset ve demokrasi, antidemokratik siyaset amacına yönelik eş anlamlı kavramlar hale gelir ki bu her şeyin "normal" seyrinde ve yerinde devam etmesini sağlayan depolitizasyonu ifade eder. Zizek, depolitizasyonla bastırılan siyasalın post-modern post-politikada daha güçlü bir şekilde engellendiğinin göstergesi olarak olağan dışı boyutlardaki etnik şiddete işaret eder. Siyasalın etkisiz olduğu durumda devletin sadece piyasa güçlerinin ve çok kültürlü hümanistlerin ihtiyaçlarına cevap veren bir polis örgütü haline gelmesi post-modern ırkçılığı doğurur. Nihayetinde post-modern post-politikada birbirine karşıt gibi görünen ama birbirini destekleyen iki yön bulunur: Özgün siyasetin depolitize olmuş "insancıl" girişimlerle yerinden edilmesi ile uç boyutlardaki dini veya etnik köktencilerin depolitize olmuş şiddet patlamaları (Zizek, 2005b: 72-73).

Matthew Flinders ve Jim Buller depolitizasyonu "siyasalere dolaylı yönetim ilişkisine yönelebilmelerini sağlayan ve/veya belirli bir konu, politika alanı veya özel bir kararın makul bir derecede sorumlu tutulmayacaklarına dair halkı (demosu) ikna etmelerinin yollarını sunan araçlar,

mekanizmalar ve kurumlar dizisi” (2006: 295-296) şeklinde tanımlar ve temsili demokrasiye göndermede bulunurlar. Yazarlar bu tür depolitizasyonun içeriğini hükümetlerin politika yapma yollarına uygun ilke ve kuralları, belirli amaçları ve son olarak taktik ve araçlarla doldururlar (Flinders ve Buller, 2006: 299). Matt Wood ve Matthew Flinders ise depolitizasyonu üç ayrı türde açıklarlar: *Devletle (Yönetimle) ilgili depolitizasyon* türünde devlet merkezli veya kurumsal bir yaklaşım baskındır. Bu türde politikacıların doğrudan yürüttükleri işlevlerden geri çekilip, yerine yönetişimin teknokratik biçimlerinin konulması açıklanır. İkinci tür olan *toplumsal depolitizasyon*, modern toplumun bütün düzeylerindeki depolitizasyona işaret eder. Depolitize olmuş bir toplumda kamusal tartışmaların yokluğundan dolayı bir demokrasi krizi söz konusudur. Bu kriz sadece siyasiler veya siyasi kurumları değil toplumsal aktör ve enstitüleri, medyayı, toplumsal hareketleri, baskı gruplarını, dinsel cemaatleri ve iş dünyası örgütlenmelerini de kapsar. Son olarak *söylemsel depolitizasyon* türü, toplumsal depolitizasyon gibi hem devlet içinde hem de devlet dışında görülebilir. Müzakere ve uzlaşma araçlarını öne çıkaran depolitizasyon olumsuzluğunun baskılanması yoluyla gerçekleşir. Bir mesele hakkındaki tartışmanın teknokrasiye ve uzmanlık sistemlerine havale edilmesi veya disipline edilmesi, Mouffe’un deyimiyle antagonizmaların yok edilmesi, söylemsel depolitizasyon örneklerindedir (Wood ve Flinders, 2014: 156-164).

4. Popülizm

Yaygın olarak elit-karşıtı veya müesses nizama karşı halk adına konuştuğunu iddia eden bir liderin önderliğindeki kitlesel hareketleri tanımlayan bir kavram olan popülizme dair tartışmalar yüzyıldan fazladır sürmektedir (Moffit, 2020: 31-37). Popülizmin rasyonel ya da ciddi bir içerikten ziyade duygusal bir yaklaşım olarak tanımından siyasetçilerin seçmenlerden hızlı bir şekilde ve en fazla destek “satın alma” amacına hizmet eden fırsatçı bir strateji olduğuna kadar geniş bir tanımlama skalası mevcuttur. Cas Mudde popülizmi saf halkın karşısında yozlaşmış elitler şeklinde toplumu nihai olarak iki karşıt homojen gruba ayıran ve siyasetin halkın iradesinin bir temsili olması gerektiğini öne süren zayıf merkezli bir ideoloji olarak açıklar (Mudde, 2004: 543). Mudde, çağdaş popülizmin temsil yerine liderliğe ve demokratik girdiler yerine çıktılara önem verdiğini belirtmektedir. Zayıf merkezli bir ideolojiden kastı popülizmin milliyetçiliğe, sosyalizme ve hatta liberalizme kolayca eklenmesidir (Mudde, 2004; Moffit, 2022). Siyasetin konusunu haline gelmesi daha çok halk kavramı ve onun karşıtı olan elitler üzerinden gerçekleşir (Mudde, 2011: 544).

Mudde’un popülizme getirdiği bu ideolojik tanım onu bir örgütlenme stratejisi, söylemsel inşaa veya depolitizasyon taktiği olarak gören yaklaşımlardan ayırır.

Merkezi yönetimlerin çökmesi, liberal demokrasiye tepki, artan toplumsal kutuplaşma, küreselleşme hegemonyasına karşıt duruş ve dış göç gibi popülizmi tetikleyen evrensel unsurlar (Karaömerlioğlu, 2023: 297-305), ekseninde popülizm; anti-demokratik de pro-demokratik de olabilen ama bir şekilde halk iradesini öne çıkaran sınıfsal olmayan bir hareket görünümü verir. Popülizm sağcı veya solcu, demokratik veya otoriter, ilerici veya gerici, dışlayıcı veya kapsayıcı nitelikte her ülkenin kendi iktisadi gelişmişliği bağlamında kentlerde veya kırsalda ortaya çıkabilen orta ve neredeyse her sınıftan insanı içerebilen güçlü bir hareket; zayıf bir ideolojidir (Mudde, 2004, Arditi, 2010, Avram 2020, McAfee 2021). Dolayısıyla siyasi pratikleri tanımlayabilen bir ideolojide aranmaması gerektiğini ve popülizmin bir eklemleme biçimi olduğunu söyleyebiliriz. Laclau’ya (2011: 136-139) göre popülizm, bir siyasi eklemleme biçimi olarak eşdeğerlilik mantığı altında farklı karakterlere sahip kitlelerin bir araya gelip bir bütün veya küme oluşturabilme durumunu ifade eder. Eşdeğer kümelenebilirlik mantığında oluşan popüler özneler, hepsi karşılanmayan taleplerin oluşturduğu boşluğu farklılıkların yok sayılması koşuluyla doldururlar. Eşdeğerlilik, bir yandan “iktidar ve mağdurlar” gibi toplumu iki kampa bölerken, diğer yanda talepleri rica olmaktan çıkarıp uğruna mücadele edilen ve çatışılan taleplere dönüştürür. Popülizmin varlık koşulu yapısal olarak bu eşdeğerliliğe ve düşmanın söylemine

bağlıdır. Bununla birlikte halkın bastırılan iradesini yine halkın yaşam biçiminde bir değişiklik yapmadan ortak bir akla dayandırması popülizmi diğer ideolojilerden ayırmakta ve uzlaşi siyaseti olarak bir depolitizasyon rejimi şeklinde görülmesine olanak tanımaktadır (Müller, 2019: 36-42). Popülizmin seçkinciliğe ve çoğulculuğa karşı tek, homojen ve hakiki bir halk fikrine odaklanması polis düzeninin uzlaşi siyasetiyle paralellik gösterir. Siyasi rakiplerin, halkın düşmanı olarak yansıtılması nedeniyle “biz ve onlar” söylemi yeniden bir tarafın yok sayılmasıyla üretilir. Devlet aygıtını ellerinde bulunduran popülist iktidarlar ise siyasi-ekonomik yolsuzlukları örtetek sivil toplumun bastırılması için mücadele ederler. Popülizm halkın iktidarı söylemiyle demokrasiyi savunurken sivil toplumun susturulmasıyla demokrasi karşıtı bir nitelik sergiler. Tekil bir ortak iyiye ve tek bir liderin bu ortak iyiyi uygulayabileceğine duyulan inanç iç grup-dış grup ayrımının netleşmesine ve biz/onlar söylemini yıkıcı anlamda meşrulaştırılmasına yol açabilen popülizm, siyaseti halkla ilişkilere indirgeyerek post-politik siyasete yol vermektedir.

Torcuato SDi Tella (2007: 196) Latin Amerika, Doğu Avrupa, Asya ve Afrika gibi farklı bölgelerde beliren çağcıl popülist gelişmelere dayanarak popülizmi siyasi bir hareket olarak yorumlamaktadır. Bir siyasi hareket olarak popülizm: halkın harekete geçtiği ama özerk bir şekilde örgütlenmediği; toplumsal olarak orta veya yüksek statülü bir elit tarafından yönlendirildiği; liderizleyici arasında karizmatik ve kişiselleştirilmiş bir bağın kurulmasıyla toplumun bir arada tutulduğu siyasi bir yönelimdir. Popülist hareketin tarihsel koşulları veya hızlandırıcıları olarak geleneksel ve modern sektörlerin bir aradalığının sonucu olan yapısal ikilik gösterilir. Kentleşme ve eğitim düzeylerinin yüksek statülü mesleklere yönelik isteği artırarak mevcut toplumsal işbölümünde hoşnutsuzluklar üretilir. Genellikle iç göçler yüzünden özerk sınıf deneyiminin gelişmemesi yanında sınıfsal olmayan kitlesel hareketlerin varlığı toplumsal sınıflar arası bir çatışmadan ziyade müphem bir halk kategorisi ile yabancı elitlerle anlaşma içinde olan meşruluğu zayıf, yerli, siyasi ve ekonomik elit kategorisini karşı karşıya gelir. Çoğunlukla statüko karşıtı elitlerin dâhil olmasıyla bu faktörler işlerlik kazanarak farklı popülizm biçimlerinin ortaya çıkarabilir.

Benjamin Moffit (2020: 38-49), alan yazınında popülizm kavramının *ideoloji, strateji, söylem* ve *siyasi mantık* olarak ele alındığını belirtmektedir. *İdeoloji* olarak popülizm yukarıda belirtildiği gibi zayıf merkezli olmasına rağmen güçlü ideolojiler içerisinde kendisine saha yaratabilen düşünsel bir yaklaşım olarak ifade edilebilir. *Strateji* olarak popülizm, Kurt Weyland (2001)’in Latin Amerika örneğinden hareket eden “birikmeli” yaklaşıma uyar. Karizmatik bir liderin çoğunlukla örgütsüz bir kitleyle aracısız olarak kurduğu ilişkiyle iktidarı ele geçirmesi ve sürdürmesi strateji olarak popülizmin belirgin niteliğidir. Popülizmin en iyi şekilde siyasal bir strateji olarak tanımlandığını öne süren Weyland, stratejiyle iktidarı ele geçirme ve yürütmeye dair yöntem ve araçları kasteder. Popülizmde bu stratejiyi kullanan örgüt veya grup değil kişisel olarak ön plana çıkan liderlerdir. *Söylem* olarak popülizm ise karizmatik liderin halkı düşmanlardan, yozlaşmış elitlerden ve ayrıcalıklı gruplardan korumaya yönelik söylemleriyle gerçekleşir (Weyland, 2001: 12-15).

Kirk A. Hawkins (2009: 1042-1045)’in Latin Amerika örneğinden hareketle yaptığı tanıma göre popülist söylem, halkın bütünleşmiş “iyi” iradesi karşısında komplocu ve “şeytani” elitleri konumlandırır. Bu söylem Batı Avrupa ve Amerika’da da yaygındır ve genel olarak kültürel unsurlarla ilgili bir içeriğe sahiptir. Chavez’in popülist dilsel biçiminin popülist söylemleri diğer siyasal söylemlerden ayıran ortak noktalara işaret ettiğini belirten Hawkins, özellikle ahlaki boyutu siyasete katması bakımından iyi ve kötü arasında net sınır çizerek seçimi iyilerle kötülerin savaşı gibi resmeden söylemin kurucu rolünü göstermektedir. Rakip taraf “şeytanın kendisiyken” Chavez’in kendisi ve müttefik güçleri İsa’nın tarafındadır. Arjantin’de Peronist hareket örneğinde ortak iyiyle çatışan azınlık halkları şeytanlaştırılıp gayri-meşru bir düzleme sokulur. İdeoloji ve retoriği birleştiren popülist söylem ideoloji gibi takipçiler üzerinde siyasal eylem dürtüsü yaratan inançları içerir ancak anlatıları ideolojik bir tutarlılıktan da yoksundur.

Popülizmin *siyasi mantık* olarak yorumlanması, Laclau (2018)'nin görüşlerine dayanır. Laclau, öncelikle başkalarının popülizmin muğlaklığına yaptığı vurguya ve kitleleri olumsuzlayan yargılarına karşı çıkararak alternatif bir yaklaşım geliştirir. Radikal demokrasi perspektifinde popülizm eşdeğerlilik yoluyla kurulan bir türdeşlik ve benzerlik mantığı üzerine bir halkın inşasına vurgu yapar. Popülizmi politik olanın ontolojik inşasıyla açıklamanın (ki bu ayrıca post-temelci bir vurgudur ve siyasal olana içkindir) gerekliliği üzerinde durur. Post-temelci siyaset ve radikal demokrasi perspektifinde popülizm depolitizasyon karşısında halkın inşası ve liderle kurulan eşdeğerlilik ilişkisiyle bir siyasallaşma imkânı olarak görünür (Laclau, 2018: 33; 79-89). Laclau'ya göre siyasi mantık olarak popülizm, içerisinde kimi nesnelere temsil edilebilirken diğerlerinin dışlandığı bir ufku çizen kurallar sistemidir (a.g.e.: 136). Toplumsal olanın kurulumuyla ilgili olan siyasi mantık, toplumsal taleplerden doğan ve toplumsal değişim sürecine içkin kurumları meydana getirir. Bu değişim süreci farklı biçimler alabilen eşdeğerlilik ve fark eklemlenmesi yoluyla gerçekleşir. Eşdeğerlilik ve fark eklemlenmesinin zorunlu birlikteliği küresel politik öznenin ortaya çıkmasını ve ötekiyle antagonistik ilişkilerin başlamasını gerektirir. Siyasal özne olan halk ve siyasi mantık olarak popülizm Laclau tarafından siyasetin eş anlamlısı ve tamamlanmış bir şey olarak görülür. Ancak popülizmin evrensel bir siyasi mantık olarak yorumlanması ampirik açıdan sorunlar yaratmaktadır (Moffit, 2020: 47-48).

Popülizmi siyasi bir üslup olarak yorumlayan literatürden hareketle Moffit (2020: 53-83) popülizmi küresel bir fenomen olarak ele almaktadır. Siyasi üslup “yönetim alanından gündelik hayata uzanan bir biçimde siyasal içeriğe alan iktidar alanını yaratmak ve yön vermek için kullanılan izleyicilerin maruz kaldığı somutlaşmış ve sembolik olarak dolayımlanmış bir performanslar repertuarı”dır (Moffit, 2020: 54). Popülizm burada siyasetin gerçekleşen ve güncel biçimine dönüşerek yapı ve temelden yoksun bir post-politikaya dönüşür. Bu bakış açısıyla popülizm, elitler karşısında halka başvurma, kaba tavırlar, kriz, çöküş ve tehdit performansları gibi siyasal olanı içinde barındırır. Kriz, çöküş ve tehdit performansı popülizmin itici gücü olmakla beraber siyaseti oldukça araçsal ve faydacı bir yöne çevirdiği için post-politik nitelikler barındırır. Halkın kimlerden oluştuğunu ve halkı uyumlu ve temkinli hale getirmenin yollarını da içeren siyasi bir üslup olarak popülizm, güncel siyasete yaklaşması bağlamında post-politikanın geçerliliğini de sorgular. Özellikle liberal veya temsili demokrasiyle çelişkili ilişkisi bakımından siyasal olanın izlerini taşıyan popülizm, hayati kararların halktan uzak, birbirine benzer siyasi temsilciler ve atanmışlar tarafından alınmasına, tartışma ve çatışmanın eksikliğine (uzlaşma siyasetine), derinleşen temsil krizine değinmesi açısından post-politika ile karşılıklı etkileşim içindedir. İnsanların düşük değişim beklentisi ve bu yüzden siyasete ilgilerinin azalması sağ-kanat popülist partilerin yükselmesinin nedeni olarak görülür. Siyasallaşma etkisi ideolojik yönden bağımsız olarak ele alındığında ise popülizmin depolitize edici bir unsur olarak açıklanabileceği görülür.

5. Depolitizasyon Unsuru Olarak Popülizm

Bu başlık altında demokratik veya anti-demokratik niteliklerinden ziyade popülizmin post-demokratik koşullarda depolitizasyon içerikleri belirlenecektir. Post-demokrasi yaklaşımına göre demokrasi biçimsel olarak varlığını daha da güçlendirmiş görünse de siyaset ve hükümet giderek ayrıcalıklı elitlerin kontrolüne girmektedir. Bu nedenle eşitlikçi siyaset anlayışından uzaklaşan bir demokrasi anlayışı gündeme gelmektedir. Crouch soğuk savaşın ideolojik olarak yarattığı sonuçlar bağlamında ve demokrasinin İngiltere ve Amerika'daki pratiklerine ve liberal demokratik kriterlere göre tanımlanmasıyla ortaya çıkan sınırlı siyasi katılım ve iş dünyası lobciliğinin artan serbestliğine işaret eder. Post-demokrasi seçimlerin hükümetleri değiştirse de yapısal eşitsizlikler veya adaletsizliklerin giderilmesi konusunda hükümetlerin bir etkisi yoktur. (Crouch, 2004: 3-4). Post-demokrasi koşulları altında iktidar iş dünyası elitlerine bırakılır. Refah ve gücün eşitlikçi bir şekilde yeniden dağıtılmasına yönelik bir olasılık bulunmaz (Crouch, 2016: 30-31).

Bu koşullar altında demokrasi açığı post-demokrasinin bir niteliği olarak görünür. İlk söylemsel kapsayıcılığına ve katılımcılığına rağmen yönetim ağlarında somut taraflar görünmez hale gelir. Sivil toplumun katılımı danışma veya oy kullanmaya indirgenir. Çoğulcu demokratik sistemler temsil biçimleri konusunda açık olsalar da sivil toplum kurumlarının yönetime katılımı kabul edildiğinden daha belirsizdir. Dağınık ve belirsiz temsil sistemlerinde hesap verilebilirlik zayıftır. Bunun sonucunda şeffaf olmayan yönetim kurumlarında eşitsiz bir güç ilişkisi doğar. Yönetişim sisteminde meşruluk dilsel temsil veya hesap verilebilirlikten çok sorunların dilsel kodlanmasıyla gerçekleşir. Bu kodlamalar yoluyla neyin iyi olduğu konusunda alternatif söylemler susturulur. Bu söylem ve temsil stratejileri hegemonik meşruluk üretmenin stratejik mekanizmalarıdır. Bir diğer özellik yönetişimin ölçeği ve düzenine ilişkindir. Devlet ötesi yönetişimin oluşturulduğu saha uluslararası ağlar ve yerel ölçeklerdir. Ancak bu ölçek belirleme işlemi toplumsal olarak tarafsız değildir, bu ağlarda yeni gruplar ortaya çıkıp konumlarını güçlendirirken, diğerleri dışlanır veya marjinalleştirilir. Bu meta-yönetişim ölçeğinin temelinde katılımı ve hesap verebilirliği imkânsız kılan hiyerarşik bir eşitsizlik yatar (Swyngedouw, 2005: 1999-2001). Bu koşullar altında yükselen popülizm bir siyasallaşmadan çok depolitizasyon unsuru olarak aşağıdaki başlıklar altında ele alınabilir.

5. 1. Rejim Biçimi

Crouch (2016)'un üzerinde durduğu post-demokrasi kavramı depolitize olmuş, uzlaşsı siyasetine dayanan post-politik bir rejimi resmeder. Post-demokratik rejimde öznenin veya yurttaşın konumu demokrasiden farklıdır. Post-demokraside de yurttaşlar oy verebilir, kamusal hayatta rol alabilir ve devletten haklarını talep edebilirler zira post-demokrasinin özneleri de demokratikleşmiştir. Post-demokratik rejimin özgüllüğü demokratikleşmiş öznelerle demokrasi özneleri arasındaki farkta, yani “demokrasiyi kurup/yaşatanlarla kendilerine demokrasi sunulanlar arasındaki farkta yatıyor” (İnsel, 2007: 31). Gelişmiş Kuzey ülkelerinde demokrasinin görünümü çoğunlukçu veya etik ilkelerden çok yönetim, pazarlık ve uzmanlık temelinde işleyen işletmeci yönetim biçimindedir. Daha yoksul veya gelişmekte olan Güney ülkelerinde popülist siyasetin post-demokratik niteliği belirgindir ve tipik örneği Venezüella’da Hugo Chavez’in iktidarındır. Bunun yanında otoriter kurumsallaşma ve güçlü kapitalizm örneklerini yansıtan Rusya ve Çin post-demokrasi ve popülizmin çelişkili bir sentezidir. Venezüella modelinde güçlü bir şefi (caudillo) ve merkezi bir iktidarı seçimle başa getiren ve destekleyen bir halkın varlığı (demokrasi karşıtı değil), bu iktidarın ideolojik anlamda bir partiye dayanmaması (faşist veya sosyalist değil) ve bu iktidarın ulusal bağımsızlığı koruma arzusu (milliyetçi olmayan bir anti-empyralist duruş) onu demokratik yapar. Bu nitelikler yanında, katılımcı ancak istikrarsız bir sivil toplumun varlığı, toplumsal hareketlerin zayıflığı, ordunun devlet işlerinde artan rolü, tekil bir ekonomik kaynağa (petrol gelirlerine) dayanan zenginliği, petrol şirketlerinin millileştirilmesi ve gelirlerin sosyal politikalara veya yoksullara ayrılması gibi olgular rejimin sürekliliğini sağlamaya dönüktür. Chavez’in neo-liberal politikalara karşı oluşturduğu güçlü sosyal devlet imajının ardında halkın “özerk bir şekilde örgütlenme yetisinin” baskılanması yatar ve bu durum İnsel’e (2007: 35-38) göre Venezüella’yı post-demokrasinin tipik bir örneği yapar. Venezuela, Küba, Rusya ve Çin’deki neo-liberalizm karşıtı modeller post-demokratik rejimler olarak sınıflandırılır. Bu rejimlerin ortak yanı mevcut yerel özellikler ve halkın talebiyle uyumlu “verimli yönetimi” kurmak ve sürdürmek için otoriter bir çizgi benimsemeleridir (İnsel, 2007: 38).

5. 2. Yabancı Düşmanlığı

Post-demokrasi siyasal rejimlerin mevcut demokratik kurumların varlığına rağmen demokrasinin siyasal ve ekonomik elitler elinde sıkışmış olduğunu ima eder. Çevre ve kadın hareketlerinin elit karşıtı ancak popülist olmayan siyasallaşması bir yana bırakılırsa, popülist hareketin en baskın niteliği yabancı düşmanlığıdır. Göç olgusundan bağımsız bir şekilde azalan sınıf kimliği ve küreselleşmenin ulusal egemenliği tehdit etmesi ile güçlenen sağ siyaset göç ve mülteci

hareketlerinin ulusal kimliğin varsayılan homojenliğini azalttığı gerekçesiyle yabancı düşmanlığını popülist bir seviyeye taşır. Macaristan’da Victor Orban başta olmak üzere Polonya, Çekya ve Slovakya gibi ülkelerin Avrupa bütünleşmesine karşı ulusalcı dürtülerle post-demokratik çizgiye yönelmesi bir başka örnektir. Brexit süreci, Trump’ın başkanlığı veya İslamafobinin yükselişi yerleşik demokratik siyasete tezat bir ulusalcılığın popülist bir izleği olarak resmedilir (Crouch, 2019: 127-129). Post-politik demokratik düzende kısmen sınırlanan açık ırkçılığa rağmen sembolik ırkçılık ve gizil tutumlarda yerleşik yabancı düşmanlığı aşırı sağ partilerin söylem ve ideolojileriyle destek bulur. Artan iletişim kanallarında üretilen sahte haberler bu gizil tutumlar yüzünden sorgulanmadan kabul edilir. Çeşitli platformlar aracılığıyla hakikat ötesi (post-truth) üretilen “troll” bilgilerin yayılması post-politikanın yükselişinde önemli bir rol oynamaktadır. Bir özgürlük yanılığısı yaratan bu ortamda açıkça ırkçı ve acımasız söylemler sosyal bir birimin kendini savunması şeklinde popülist söylemlerle karışarak post-modern “her şey mubah” kültürüne eklenir. Öznelerin değişim yaratmaktan aciz olduğu post-truth çağına aldatici haberlerinden beslenen post-politika, post-modern yollarla popülist siyasileşmeyi de içinde barındırır (Agis, 2018). Popülizmin temel bileşenlerinden olan yabancı düşmanlığı, çoğunlukla sağ siyasetle ilişkilendirilse de sol siyaset içerisinde etkili olmaktadır (Çiçekli ve Çiçekli, 2022: 206). Öznelerin dönüşümüne neden olan bu etki popülizmin depolitize edici özelliğidir.

5. 3.Terörizm ve Kriz Siyaseti

Şeffaflık ve açıklığın güvenlik önlemlerine ters düştüğünü belirten Crouch (2016: 22)’a göre, 11 Eylül’den sonra Amerika’da gizlilik ve güvenlik adına devlet faaliyetlerinin sorgulanması ve eleştirilmesi gayri-meşru bir hal almıştır. Yabancı düşmanlığına da ahlaki bir mazeret sağlayan terörizm ve terörle savaş söylemleri yok edilmesi gereken bir düşman ötekine işaret ederek popülizmi güçlendirdiği söylenebilir. Rorty (2004) demokratik kurumların zayıfladığı Batı ülkelerinde teröre karşı savaş adına yapılan girişimlerin demagoglara fayda sağladığını belirtmektedir. Güvenlik gerekçesiyle devlet sırlarını ve devletin gizli faaliyetlerinin artışı sorgulamayan ve hatta bu politikalara güvenen yeni bir elit grup demokrasiyi korumak adına demokrasinin ihlalini makul gösteren ikna faaliyetleri yürütebilmektedir. Rorty (2004), post-demokrasi kavramını terörizm gerekçesiyle artan denetim ve gözetimin temel hak ve özgürlükleri kısıtlamasına dayandırır. Terörle savaş demokratik ülkelerde bile kalıcı bir savaştır artık, teröre karşı önlemler bahanesiyle demokratik daralma yaşanır. Demokratik kurumların ve hukukun üstünlüğünün ortadan kaldırılması terörizmin doğrudan sonuçlarından endişe duyulmasından kaynaklanmaz. Güvenlik arayışı kamuoyunun yönetsel kuruluşlar üzerindeki etkinliğini aşındırmakla kalmaz demokrasi başka bir şeyle yer değiştirir. Bu şey ne askeri bir diktatörlük ne de Orwellyen bir totalitarizmdir, hayırsever despotizmdir. Terörle savaş adına yargı bağımsızlığını yitirir, seçilmişler yetkilerini bölgesel askeri amirlere devreder ve polis güçleri ulusal sermayeden gelen talimatlara uyar. Her türlü kamusal eleştiri teröre yardım olarak görülür, kamu çalışanlarının iktidarı kötüye kullanmalarına dönük vatandaş şikâyet veya bildirimleri dikkate alınmaz, protestolar bastırılır ve sivil toplum etkisizleştirilir (Rorty (2004). Teröre karşı savaşta düşman kolay tanımlanamaz, belirli bir coğrafi alanla sınırlı değildir, belirli bir siyasal sisteme özgü de değildir, düşman her zaman her yerdedir ve bu nedenle ona karşı mücadelenin de bir sınırı ve sonu yoktur. Sürekli ve sürdürülebilir bir kriz (olağanüstü hal) demokratik kurumların askıya alınmasını meşrulaştırmakta, toplumun güçlü bir lidere duyduğu arzuyu yaratabilmektedir. Popülist liderlerin kriz algısını yaratma ve yönetme performansları yanında popülizm olağanüstü halin sürdürülebilirliği de artırır (Moffit, 2020: 194-195).

Post-politikanın militarist yönünü besleyen önleyici müdahale ve sürekli savaş söylemi toplumu yeniden yapılandıracak ölçüde güvenlik siyasetini meşrulaştırır. Bülent Diken ve Carsten Bagge Laustsen (2004) küresel ağ toplumu ile terör ağlarının birbirini beslediğini iddia ederek küresel kapitalizm ve küresel terörizm arasında post-politik bir ilişkinin varlığını ima ederler. Güvenliğin

siyasetin hâkim biçimi olmasıyla, yani olağanüstü durumun kalıcı hale gelerek yasanın yerine geçmesiyle, post-politik bir rejim popülizm aracılığıyla meşru hale gelebilir. Korku ve kin gibi duyguların popülist siyasetteki rolü kriz, çöküş ve tehdit algısından kaynaklanmaktadır. Güçlü bir performansla sergilenen abartılı duygusal kriz çıkarmak için yeterli olabilir. Krizler halk ve temsilcileri arasındaki demokratik bağı koparıırken popülist siyaset göç, iktisadi zorluklar, adaletsizlik algısı, askeri tehdit gibi pek çok gerçek siyasi sorunu bir kriz söylemine bağlayarak depolitize eder. Mouffe (2018: 90-96), terörizmi tek kutuplu hegemonik bir dünyanın sonucu olarak yorumlar. Yani, “terörizmi tek bir hiper-iktidarın hegemonyası kapsamında uygulanan dünya düzenini niteleyen siyasalın yeni biçimlenişinin bir ürünü olarak” (a.g.e.: 94) görmeyi önermektedir. Dolayısıyla terörizmi neo-liberal küreselleşme modelinin hegemonyasına meydan okumaya yeterli siyasallaşma dinamiklerinin olmamasının nedeni olarak yorumlamak mümkündür. Yerleşik düzene karşı radikal bir ret olarak ele alındığında terörizmin siyasal olanın bastırılmasının uç bir sonucu olduğu ortaya çıkar. Bu aynı zamanda homojen, evrensel bir toplum olanağının veya çatışmanın ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığına işaret eder ki bu post-politik toplumun temel unsurudur.

5. 4. Teknokrasi ve Elitizm

Popülizmin farklı tanımlamalarının ortak noktası halkın siyasetinin veya halkçı siyasetin elitizme ve teknokrasiyle mücadelesidir. Elitlerin halkı sömüren veya temellük ettikleri otoriteyi kendi çıkarları için kullanan bir “öteki” olarak sunulması popülist retorikğin merkezi unsurudur (Arditi, 2003: 21). Popülizmin teknokrasi karşıtlığı olarak bir siyasallaşma biçimi ve dolayısıyla depolitizasyonun karşıtı olarak görünmesine rağmen popülizmi post-politik bir depolitizasyon olarak görmeye yol açan şey onun aslında elitizm karşıtı olmadığı ve hatta teknokrasiden beslendiği yönündeki kanaatlerdir. Nitekim Jan Werner Müller (2019: 115-116), popülizmin siyasi katılımı artırma isteğinden ziyade “gerçek halkın” dışarıda bırakılmasını meşrulaştıran bir fikir olduğunu belirtmektedir. Avrupa’daki popülist hareketleri ekonomik krizlerin çaresi olarak takdim edilen refah devletinin küçülmesine dayandıran Müller’e göre krizin bizatihi popülizme yol açmadığını aksine krizi yönetme mekanizmalarından biri olan teknokrasinin popülizme yol açtığını ifade eder. Teknokrasinin siyasal ve ekonomik krizlerin biricik çözümü olduğu ve popülizmin halk iradesinin biricik hakiki irade olduğu inancı her ikisini de -kendi kararında çatışmayı ve çelişkiyi yok sayması açısından- apolitik yapan bir iddiadır.

Popülizm ve elitizm birbirini dışlamaktan ziyade belirli derecelerde örtüşebilirler (Akkerman, Mudde ve Zaslove, 2019: 12-13). Popülizmi anti-elitist olmak bir yana elitist yapan şey onun toplumsal hoşnutsuzluktan fayda sağlayarak yükselen yeni oligarşik sınıfın eski-elitlere karşı halkın tutkularını kışkırtmanın bir pratiği olmasıdır. Yani popülizm doğmakta olan veya popülerleşen elitlerin görevde olan elitlere karşı rekabetinde en uygun araçlarından biridir. Anti-entelektüalizmine rağmen, elitizm popülizmin gizli mantığıdır (Urbani, 1998: 113). Elitizm ve popülizm arasındaki ortaklığın bir diğer boyutu da her ikisinin de kurulu siyasal düzene, siyasalere karşı şüpheli olmalarıdır. Elitizmde bu, başarılı iş insanlarını destekleme ve mevcut siyasiler üzerinde bağımsız uzmanların baskısı şeklinde sergilenir. Popülist söylemde sıradan halkın önceliğine rağmen siyasal elitlere karşı bağımsız uzmanları destekleme eğilimi görülebilir. Bağımsız uzman ve teknokratların siyasal makamları işgali veya makamlara gelişi Hollanda’da Pin Fortuyn örneğiyle gösterilebilir. Bu örtüşme örneklerinden bir diğeri de kırsal kesimlerin tarihsel bir öneme sahip olduğu Rusya popülist hareketinin elitlere ve geleneksel siyasalere yönelmesidir. Kırsal nitelikli Rusya popülizminde entelektüellerin ülkenin şanlı geçmişini yüceltme aracı olarak popülizmi oluşturma gibi bir işlevi bulunmaktadır. Modernleşmeye karşı geleneğin ihtişamını yaşatmak entelektüellerin popülizmdeki işlevlerinden biridir (Avram, 2020: 311).

Popülizmin teknokratik önlemlerle çakışmasının bir zorunluluk olmadığını öne süren Mudde (2004: 547), en başarılı popülist hareketlerden biri olan Kanada’daki Social Credit hareketinin

büyük oranda teknokratik bir rejim olduğunu ifade eder. Bu harekete göre politika değişkenliğinde halka danışılmalı ama aynı zamanda uzmanların bu politikalara yol açan mekanizmaları üretmesi gerekir. Uzmanlar halkın isteklerini yönlendirmeden bu isteklerin en iyi şekilde uygulanmasını sağlayan aracı kişiler olarak görülür ki bu popülizmde siyasilere karşı güvensizlikle doğru orantılı uzmanlara karşı artan güvenin göstergesidir. Forza İtalya Hareketi adıyla bir dönem İtalya başbakanlığı yapan Silvio Berlusconi de çağdaş siyasette “elitist popülizm” çizgisine örnek gösterilir (Mudde, 2004).

Christopher Bickerton ve Carlo Invernizzi Accetti (2017: 187-189)'ye göre teknokrazi ve popülizm arasındaki negatif ilişki karşılıklı olarak birbirini güçlendiren tamamlayıcı bir ilişkiye dönüşebilmektedir. Örneğin, Avrupa Birliği ulusal düzeyde popülist söylemle enerji bulan bir siyasal projedir ama aynı zamanda nihai olarak teknokratiktir. Teknokrazi ve popülizmin birbirini tamamlayıcı ilişkisinin merkezinde belirli bir siyasal formun -parti veya partiler arası demokrasinin- eleştirisi yatar. Bir diğer deyişle popülizm ve teknokrazi, siyasi partilerin arabuluculuğunda veya aralarında anlaşarak problemleri siyasi olarak çözme yetenekleri, yani ortak iyinin parlamenter müzakere veya seçim rekabetiyle oluşturulduğu demokratik prosedürler, hakkında şüphecidirler. Demokrasi ve teknokrazi arasındaki gerilimi-kısa devreyi mümkün kılan bu boşluk ya da şüphede halkın devletten “alacaklı” olduğu bir borç kalemi ortaya çıkar ve bu borcun ödenmesi adına yola çıktığında popülizm eşitlikçi veya egaliter demokrasiden post-demokrasiye geçişi sağlar. Sivil toplumun katılımını hedefleyen yönetim uygulamaları da post-demokratik modele uygun bir şekilde sektörel çıkarların halkın çıkarlarının yerine geçmesiyle sonuçlanmaktadır (İnsel, 2007: 39).

5. 5. Halk ve Biz/Onlar

Popülizm ya ihmal edilen tikel grupları “biz halkız” evrensel söylemi içine dâhil ederek sola veya siyaset-ideoloji üstü bir halk iradesini temsil ettiğini iddia eden bir dönüşümcü lidere gereksinim duyar. Bu siyaset dışı olanın siyasallaşmasını besleyen taraftır ancak bu nitelikleri popülizmi bir depolitizasyon (siyaset sonrası siyaset) unsuru olarak post-demokratik niteliklere bürünmesine de yol açmaktadır. Popülizm rejimin sağlaması imkânsız talepleri (karşılığında zaten rejim veya sömürü düzeni çöker) kasten dile getiren sol popülist hareketlere veya sömürü düzeninde hiçbir şeyi değiştirmeyecek şekilde yabancı düşmanlığını besleyen sağ popülist hareketlere dönüşebilir. Popülizm anti-elitist simülakrasına rağmen, ulusal elitler veya ataların mirası görünür şekilde tehdit edildiği zaman içerdeki veya dışarıdaki “yabancıları” düşman bellebilir. Bu elitler kendi hegemonyalarını korumak adına yabancı düşmanlığını körüklediklerinde sağ popülist hareketlere dönüşerek depolitizasyona veya siyaset-sonrası-siyasete yol açarlar. Trump'un ABD kapitalizmi ve bankacılık sisteminin sorumlu olduğu düşük yaşam standartlarından Müslümanları ve Meksikalıları sorumlu tutması ve mevcut sömürü düzenini devam ettirmek isteyen elit desteği onu iktidara taşımıştır (Crouch, 2019: 129-132).

Popülizmin sıklıkla belirsiz şekilde vurgu yaptığı halk unsuru, kimin temsil edildiği ve ne istedikleri gibi soruları boş bırakır. Popülistlerin ekseriya halk adına konuşan, sessiz çoğunluğu temsil eden, mazlumun dilini konuşan veya dışlanmışları politik sahneye çağırın kişiler oldukları ifade edilmektedir. Öte yandan bu halkın kim olduğu her zaman muğlaktır; hakları inkâr edilen bir azınlık (etnik ve cinsel kimlik) mı, işçiler mi, hiçbir zaman var olmayan ama varlığı sürekli tehdit altında olan bir orta sınıf mı, vergisini veren yurttaşlar mı, emekliler mi? Tüm bu belirsizliğe rağmen popülizm -bölünmeyi bölerek- halk olanlar ve olmayanlar ayrımını nasıl yapar? Negatif ve istenmeyen olayların-sonuçların nedeni olarak kime işaret edilirse o simgesel açıdan halk olmayana veya halk-düşmanına dönüşür. Bütünü (evrenseli) temsilen meşru tek bir ilkeyle mümkün kılınan kopuşların (ayrımların) yarattığı bütün çelişkiler popülizm çatısı altında toplanır. Bu çelişkiler popülist söylemde demokrasinin tezahürleri olarak gösterildiğinde, politika olmadan yönetme arzusu olarak popülizm oligarşinin amaçlarına hizmet eder (Ranciere, 2022: 88).

Siyasal olanın tanımı gereği siyasete (*polis* düzenine) bir müdahale olduğu düşünülünce popülist mücadelelerin siyasal olanın olumsal ve bastırılmaz niteliğine vurgu yaptığı da vakidir (Arditi, 2003: 22-27). Diğer bir ifadeyle post-demokratik düzende homojen bir halkın –ulusun- üzerine inşa edildiği baskın gruplar veya etnik köken tanımı gereği farklılıkları ve azınlıkları dışarıda bırakabilir. Çoğunluğun görüşünü paylaşmayan bu farklılıklar her zaman düşman ilan edilmese de potansiyel bir tehdit olarak görülüp demokratik haklardan yoksun bırakılır. Elbette halkın iradesini politikaya dolayımıldığı varsayılan bazı kurumların da aynı şekilde anti-demokratik öteki olarak görülmesi söz konusudur. Halkın iradesinin tekilliği ve tamlığına dair inanç ve tavır-alışlar karizmatik bir lidere zemin hazırladığı gibi neredeyse her zaman halkın iradesi tek bir oyla veya referandumla belirlenecek şekilde sınırlıdır. Halkın iradesi liderler veya partilerce yorumlanıp şekillenmedikçe tekil bir temsili olamaz. Genel seçim ve referandum bu süreçte hangi yorumun daha doğru olduğuna kararı netleştirse de bu süreçte muhalefetin yasaklamalar veya tutuklamalarla tasfiye edilmesi seçimlerin demokratik meşruluğunu zedeler. Gerek Hitler, Mussolini veya Franco gibi yabancı düşmanı sağcı popülizmde, gerekse Stalin ve destekçileri örneğindeki solcu popülist çizgide bu tasfiyelere rastlanır. Kısacası popülizm, dâhil edici değil dışlayıcı olarak veya lider-merkezlilik anlamında ileri-aşırı bir uçta geliştiğinde post-demokrasiyi pekiştirip doruğa taşıması mümkündür (Crouch, 2019: 133-134). Homojen halk düşüncesi post-temelci açıdan yorumlandığında sorunludur, çünkü demokraside ortak dünyanın anlamı nihayete ermeyen sürekli yeniden inşa edilen bir keşiftir. Ortak bir dünyanın belirsizliği ve tartışmaya açık oluşu aslında üzerinde uzlaşılmanın ne olduğuna dair bir uzlaşmayı sürdürmeye yarar. Bu durum her ötekinin bir düşman olmasına değil öteki olarak kabul edilmesiyle mümkündür. Bir diğer ifadeyle demokraside çoğulluk desteklenmeli ve ötekinin deneyimi tanınmalıdır. Biz ve onlar ikilemiyle yeniden üretilen hiyerarşik düzen farklılıkların inkârına ve demokratik haklarının sınırlandırılmasına yol açar (Demir, 2019: 239-240).

6. Sonuç

Kolektif duyguların harekete geçirilmesi yoluyla halkın egemenliğini sergileme girişimi olan popülizmin siyaset ve demokrasi anlayışı post-politika bağlamında tartışmalı bir nitelik sergilemektedir. Buradaki tartışma genel olarak siyasal olanı popülizm içinde bulup bulamayacağımız ile ilgilidir. Daha önce apolitik olan halkın özneleşme imkânına veya halk üzerinde karizmatik bir liderin etkisi ile siyasal olana dönüşme olasılığına dair popülist katkılar sorgulanmıştır. Post-demokratik veya post-politik düzlemde her zaman içkin olan çatışma ve uyuşmazlık genel olarak uzlaşma siyaseti etrafında baskılanarak yapılandırılır. Popülizm uzlaşma siyasetini sarsar görünse de sistemi kendi içinde yeniden konsolide edecek bir kıskırtmayı başlatabilir. Görünen o ki popülizmin olası zararları olası faydalarından fazla gibi görünmektedir. Depolitizasyonu azaltıcı bir amil olmanın ötesinde popülizmin bir depolitizasyon biçimine dönüşmesi olasılığı daha yüksek görünmektedir. Popülizm birleşik bir halk yani siyasi özne yaratırken kendisiyle müttefik olmayanları damgalayıp onları öyle olmadıkları halde hak etmedikleri şekilde ayrıcalıklı kesimler olarak “düşman” statüsüne indirgeyebilir. Öte yandan popülist liderler sözde birleşik bir halk ve onun iradesini temsil eden demokrasi üstü bir nitelik kazanarak demokratik çoğulculuğu tehdit edebilir. Popülistler demokrasiyi kullanarak iktidara gelir ancak demokrasiyi konsolide etmekten öte en iyi ihtimalle hayırsever despotizme ve bir diktatörlüğe dönüştürebilirler. Popülist liderler heterojen bir halk tabanını doğrudan-aracısız temsil etme iddiasıyla sivil topluma ve aracı kurumlara zarar verebilirler. Popülizm eşitlikçi, yatay ve katılımcı olabilir ancak popülist liderler yukarıdan aşağıya bir güç uygulayarak elitist niteliğe bürünebilir veya iktidarda kalma amacına hizmet edecek şekilde kutuplaşmayı artırarak mobilize edebilir. Popülist liderler teknokratik elitizm ve bürokrasi ile mücadele ederken siyasal iktidarı sınırlayan güçler ayrımı, bağımsız mahkemeler ve hukukun üstünlüğü gibi unsurları etkisiz hale getirebilirler. Yukarıda belirtildiği gibi popülizmin zayıf bir ideoloji olması aslında Jean L. Cohen (2019)’in ima ettiği gibi onun ideoloji üstü olma iddiasından kaynaklanır ve popülist rejimin

sosyalist, milliyetçi, ilerici veya muhafazakâr olması önemli olmayabilir. İdeolojiler kısacası popülizmin her zaman giyip çıkarabileceği bir kisveden başka bir şey olmayabilir. Popülizm düşüncesinin incelenmesi kavramın esnekliği ve geçirgenliği nedeniyle hayli zorluklar barındırır da belirli ön kabuller doğrultusunda ideolojik bir eksiklikten kaynaklandığı ve bu nedenle siyasallaşma potansiyeli barındırmasına rağmen özsel olarak depolitize edici olduğu makalenin ulaşmayı amaçladığı sonuçtur. Halk-elit karşıtlığı, kriz siyaseti, teknokrasiden beslenmesi, yabancı düşmanlığı ve farklı rejimlerle ilişkilmesi başlıca depolitizasyon özellikleridir. Bununla beraber popülizm, sosyo-ekonomik açıdan görece dışlanmış düşük gelirli grupları tanımlayan halktan ziyade; kimliklerin, statülerin, toplumsal değerlerin parçalanması sonucu “halk”ın etrafında toplanan oldukça farklı gruplar arasında çoğaltarak yayılmaktadır. Etkisi ve gücü bakımından gündemden düşmeyen ve günümüzdeki popülizm biçimlerini ifade eden “neo-popülizm” sadece otoriter sağ veya eşitleyici sol siyasetle sınırlanmayarak özsel siyasal olanın kökeninde dönüştürücü etkiler taşımaktadır. Bağlamı veya tanımlanması ne şekilde olursa olsun popülizm asıl siyasetten uzaklaştıran, olanı olduğu gibi resmetmekten çekinen bir tavırla demokratik çelişkilerin yerine kolayca yerleşebilmiştir. Biz ve onlar arasındaki çatışmayı düşmanlaştırma veya ötekileştirme şeklinde yürütmesi siyasallaşma paradigmasının savunduğu çatışma bağlamına oldukça zıttır. Bu yönüyle de siyasal olanının ne olduğu bir yana, ne olmadığı sorusuna cevap verebilmektedir. Belirli bir kesime hitap eden ve payı olanları hesaba katan popülizm, homojen toplum argümanı altında aslında kutuplaştırıcı bir oksimoron olarak görülebilir. Halkı sahneye davet ederken lidere atfettiği özellikle halkı dışlaması benzer şekilde görünenlerin bir siyasi yanılmasa olduğunu sergiler. Türkiye özelinde ise pek çok olgu üzerinde popülizmin etkisini açıkça görmek mümkündür. Örnek olarak ülkenin ana muhalefet partisi CHP’den Bolu belediye Başkanı olan Tanju Özcan’ın yabancı karşıtlığı, Suriyeli göçmen ve sığınmacılara yönelik dışlayıcı söylemleri ve bunu halkın dini duygularına hitap ederek halkın gözünde itibarını korumaya çalışması güncel bir popülist yaklaşım olarak sergilenebilir. Popülizm solun çizgisini aşırı sağla benzer hizaya getirme konusunda oldukça başarılı bir işlev sağlamaktadır. Belediye Başkanı olarak seçilmesi Tanju Özcan’ın kendi partisiyle yaşadığı sorunların da etkili bir sonuç yaratmasına engel olmuş ve parti siyaseti dışında olsa da popülizmin baskın geldiğini göstermektedir. Öte yandan Türkiye’de merkezi yönetimin söylemleri enerji projelerine karşı çıkan, kendi yaşam alanını savunan kent ve çevre hareketlerini bastırma biçimlerinde de görülebilmektedir. Ulusal kalkınma gereklilikleri, yerli ve milli olma veya herhangi bir karşı duruşu dış güçlerin oyunu olarak sergileme sıkça görülen popülist depolitizasyon söylemleridir. Korku ve kriz siyasetini harekete geçiren, halkı düşünmekten veya sorgulamaktan alıkoyan bu söylemlerin sağ veya sol fark etmeden popülizmin güncelliğini yeniden üretmeye destek verdiği ifade edilebilir.

Güncel popülist pratiklerin her birinin kendi içerisinde değerlendirilmesi popülizmin kapsamını genişlettiği kadar esnekliğini de korumaktadır. Genel geçer varsayımlar popülizme yönelik bir düşünce edinimine sınırlı olarak yardımcı olsa da popülizmin farklı biçimlerinin de gelişebileceğini göstermektedir. Bu çalışmada siyasallaşma bağlamı popülizmi tartışmaya olanak sağlamış, mevcut çelişkiler sonucunda popülizmin hakiki siyasallaşmaya katkı sunamayacağı ele alınmıştır. Geliştirilmeye muhtaç bütün yönleriyle, popülizme demokrasi dışında farklı bir gözle bakabilme teşebbüsü olarak okunması en nihayetinde çalışmanın amacına hizmet edecektir.

Yazar Katkı Oranı (Authorship Contributions): Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Akkerman, A., Mudde, C. ve Zaslove, A. (2013). How populist are the people? Measuring populist attitudes in voters. *Comparative Political Studies*, XX(X), 1-30.
- Arditi, B. (2010). *Liberalizmin kıyılarında siyaset farklılık, popülizm, devrim, ajitasyon*. (E. Ayhan, Çev.). İstanbul: Metis (Orijinal eserin yayın tarihi 2007).

- Agis, D. F. (2018). Racism, xenophobia and post-politics. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/334045546_Racism_Xenophobi_and_Post-politics. (3 Mart 2022).
- Atakan Altınörs: (2021). Ranciere'in "politika olarak demokrasi" anlayışı-dil felsefesi bakımından içerimleri eşliğinde. İçinde E. Yağanak (Ed.), *Demokrasi felsefesi çağdaş yaklaşımlar* içinde (ss. 228-242). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Avram, R. S. (2020). Populism or the broken promises of democracy. Concepts, causes and solutions. *Studia UBB. Europaea*, LXV(2), 303-326.
- Backman, J. (2020). Politics of the idea: (Anti-) platonian politics in Arendt and Badiou. *Comparative and continental philosophy*, 12(3), 168-181.
- Badiou, A. (2011). *Felsefe ile politika arasındaki gizemli ilişki* (M. Erşan, Çev.). İstanbul: Monokl Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Badiou, A. ve Hallward P. (1998). Politics and philosophy an interview with Alain Badiou. *Angelaki: Journal of the Theoretical Humanities*, 3(3), 113-133.
- Bickerton, C. ve Accetti, C. I. (2017). Populism and technocracy: opposites or complements? *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 20(2), 186-206.
- Chambers: A. (2011). Jacques Ranciere and the problem of pure politics. *European Journal of Political Theory*, 10(3), 303-326.
- Cohen, J. (2019). What's wrong with the normative theory (and the actual practice) of left populism. *Constellations*, 26: 391-407.
- Crouch, C. (2004). *Post-democracy*. Polity Press: Cambridge, UK.
- Crouch, C. (2016). *Post-demokrasi* (A. E. Zeybekoğlu, Çev.). Ankara: Dost Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2003).
- Crouch, C. (2019). Post-democracy and populism. *Political Quarterly*, 90(S1), 124-137.
- Çiçekli, A. & Çiçekli, A. (2022). Demokrasinin güncel tehdidi: Popülizm. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 48, 199-220.
- Deranty, J. P. (2003). Jacques Ranciere's contribution to the ethics of recognition. *Political Theory*, 31(1), 136-156.
- Demir, A. (2019). *Jean-Luc Nancy'nin siyaset felsefesinde çoğulculuk ve demokrasi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diken, B. & Laustsen, C. B. (2004). 7-11, 9-11 and postpolitics. *Alternatives: Global, Local, Political*, 29(1), 89-113.
- Di Tella, T. S. (2007). Populism into the twenty-first century. *Government and Opposition*, 32(2), 187-200.
- Dişçi, Z. (2019). Alain Badiou'nun düşüncesinde devlet ve siyaset. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 169-186.
- Flinders, M. ve Buller, J. (2006). Depoliticization: Principles, tactics and tools. *British Politics*, 1, 293-318.
- Hansen, D. A. ve Sonnichen, A. (2014). Radical democracy, agonism and the limits of pluralism: an interview with Chantal Mouffe, *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*, 15(3), 263-270.

- Hawkins, K. A. (2009). Is Chavez populist? Measuring populist discourse in comparative perspective. *Comparative Political Studies*, 42(8), 1040-1067
- Hewlett, N. (2018). *Badiou, Balibar, Ranciere özgürleşmeyi yeniden düşünmek* (H. İ. Mavituna, Çev.). İstanbul: Metropolis Yayıncılık (Orijinal eserin yayın tarihi 2007).
- İnsel, A. (2007). Post-demokrasi, iyi yönetim ve Caudillo. *Birikim Aylık Sosyalist Kültür Dergisi*, 223, 29-41.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2023). Zamane siyasetini “ruhu”: Neo-popülizm. A. Çarkoğlu, E. Erdoğan ve M. Moral (Der.), *Türkiye siyasetinin sınırları siyasal davranış, kurumlar ve kültür Ersi Kalaycıoğlu’na armağan* içinde (ss. 289-310). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Laclau, E. (2011). Popülizm: Bir ad ne içerir? (H. Özen, Çev.), *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 135-146.
- Laclau, E. (2018). *Popülist akıl üzerine* (3. Baskı), (N. B. Çelik, Çev.). Ankara: Epos Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2005).
- Laclau, E. ve Mouffe, C. (2001). *Hegemony and socialist strategy*. London: Verso.
- Laclau, E. ve Zac, L. (2015). Aralığı kapatmak: Siyasetin öznesi. E. Laclau (Haz.), (A. Fethi, Çev.), *Siyasal Kimliklerin Oluşumu* içinde (ss. 17-57). İstanbul: Köprü Kitapları.
- McAfee, N. (2021). Beyond “Populism”: The Psychodynamics of Antipolitical Popular Movements. *Populism*, 4(2):172-198.
- Marchart, O. (2007). *Post-foundational political thought*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Moffit, B. (2020). *Popülizmin küresel yükselişi performans, siyasi üslup ve temsil* (O. Özgür, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2016).
- Moffit, B. (2022). *Popülizm* (Y. Öner, Çev.). İstanbul: Liberus (Orijinal eserin yayın tarihi 2020).
- Mouffe, C. (1992). Citizenship and political identity. *October*, 61, 28-32.
- Mouffe, C. (1995). Post-marxism: Democracy and identity. *Environment and Planning*, 13, 259-265.
- Mouffe, C. (1999). Deliberative democracy or agonistic pluralism?. *Social Research*, 66(3), 745-758.
- Mouffe, C. (2015). *Dünyayı politik düşünmek agonistik siyaset* (M. Bozluolcay, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2013).
- Mouffe, C. (2016). Yapıbozum, pragmatizm ve demokrasinin siyaseti. C. Mouffe (Ed.), (T. Birkan, Çev.). *Yapıbozum ve pragmatizm* içinde (ss. 7-20). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1996).
- Mouffe, C. (2018). *Siyasal üzerine* (4. Baskı), (M. Ratip, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2005).
- Mouffe, C. (2019). *Sol Popülizm* (A. Yanık, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (orijinal eserin yayın tarihi 2018).
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.
- Müller, J. W. (2019). *Popülizm nedir?* (3. Baskı), (O. Yıldız, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2016).
- Ranciere, J. (1992). Politics, identification, subjectivization. *October*, 61(Summer), 58-64.

- Ranciere, J. (2000). Dissenting words. A conversation with Jaques Ranciere. *Diacritics*, (Summer), 30(2): 113-126.
- Ranciere, J. (2001). Ten theses on politics. *Theory & Event*, 5(3), 1-16.
- Ranciere, J. (2005). *Uyuşmazlık politika ve felsefe* (H. Hünler, Çev.). İzmir: Ara-lık Yayınları (Orijinal eserin yayın yılı 1995).
- Ranciere, J. (2007). *Siyasalin kıyısında* (A. U. Kılıç, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1998).
- Ranciere, J. (2012). *Estetiğin huzursuzluğu* (A. U. Kılıç, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2004).
- Ranciere, J. (2017). *Uzlaşa çağına notlar* (D. Tuna, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık (Orijinal eserin yayın tarihi (2005)).
- Ranciere, J. (2020). *Dissensus politika ve estetik üzerine* (M. Yalçınkaya, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 2010).
- Ranciere, J. (2022). *Demokrasi nefreti* (5. Baskı), (U. Özmakas, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları (Orijinal eserin yayın yılı 2000).
- Rorty, R. (2004). Post-democracy. Erişim adresi: <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v26/n07/richard-rorty/post-democracy>. (10 Aralık 2022).
- Swyngedouw, E. (2005). Governance innovation and the citizen: The janus face of governance beyond the state. *Urban Studies*, 42(11), 1991-2006.
- Swyngedouw, E. (2011). Interrogating post-democratization: Reclaiming egalitarian political spaces. *Political Geography*. 30: 370-380.
- Swyngedouw, E. (2014). Where is the political? Insurgent mobilisations and the incipient “return of the political”. *Space and Polity*, 18(2), 122-136.
- Swyngedouw, E. (2018). *Promises of the political*. Unite States of America: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Taşkale, A. R. (2015). *Neoliberal ve militarist post-politika* (M. Serin, Çev.). Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Urbinati, N. (1998). Democracy and populism. *Constellations*, 5(1), 110-124.
- Weyland, K. (1999). Neo-liberal populism in Latin America and Eastern Europe. *Comparative Politics*, 31(4), 379-401.
- Wilson, J. ve Swyngedouw, E. (2014). Introduction: Seeds of dystopia: Post-politics and return of the political. In J. Wilson & E. Swyngedouw (Ed.), *The post-political and its discontents* içinde (pp.1-22). Great Britain: Edinburg University Press Ltd.
- Wood, M. ve Flinders, M. (2014). Rethinking depoliticization: Beyond the governmental. *Policy&Politics*, 42(2), 151-170.
- Zizek: (2000). The political and its disavowals. (2020, 5 Mart). Erişim adresi: <http://anselmocarranco.tripod.com/id46.html>.
- Zizek: (2003). *Gıdıklanan özne: Politik ontolojinin yok merkezi* (Ş. Can, Çev.). Ankara: Epos yayınları (Orijinal eserin yayın yılı 2000).
- Zizek: (2005a). *Yamuk bakmak popüler kültürden Jacques Lacan'a Giriş* (2. Baskı), (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları (Orijinal eserin yayın yılı 1992).

Zizek: (2005b). The lesson of Ranciere. In *J. Ranciere politics of aesthetics* (2. Baskı), (G. Rockhill, Çev.) (pp. 67-79). New York: Continuum International Publishing Group (Orijinal eserin yayın yılı 2000).